

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 18 sierpnia 2015 r.

Poz. 1826

UCHWAŁA NR XIV/60/15 RADY MIEJSKIEJ W NIEMODLINIE

z dnia 25 czerwca 2015 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Niemodlin na lata 2015 - 2018

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594¹⁾) oraz art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.²⁾) Rada Miejska w Niemodlinie, po uzyskaniu opinii Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu, uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Niemodlin na lata 2015 - 2018”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Niemodlina.

§ 3.1. Uchwała podlega podaniu do publicznej wiadomości zgodnie z § 116 Statutu Gminy Niemodlin.

2. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Przewodniczący Rady

Zbigniew Palak

---

¹⁾Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2013 r. poz. 645, poz.1318; Dz. U. z 2014 r. poz. 379, poz. 1072.

²⁾Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2015 r. poz. 397.

Załącznik do uchwały Nr XIV/60/15
Rady Miejskiej w Niemodlinie
z dnia 25 czerwca 2015 r.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015-2018

Gmina Niemodlin

SPIS TREŚCI

- 1 Wstęp
- 2 Podstawa prawna
- 3 Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
  - 3.1. Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami
  - 3.2. Definicje
  - 3.3. Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
  - 3.4. Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy
- 4 Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
  - 4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
- 5 Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy
  - 5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
    - 5.2.1. Położenie
    - 5.2.2. Rys historyczny
    - 5.2.3. Zabytki nieruchome – charakterystyka
    - 5.2.4. Zabytki archeologiczne – charakterystyka
    - 5.2.5. Dziedzictwo niematerialne
    - 5.2.6. Zabytki ruchome
  - 5.3. Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony
    - 5.3.1. Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków

-
- 5.3.2. Zabytki nieruchome w wojewódzkiej ewidencji zabytków
  - 5.3.3. Gminna ewidencja zabytków
  - 6 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza SWOT
  - 7 Założenia programowe
    - 7.1. Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w latach 2008-2011
    - 7.2. Priorytety
    - 7.3. Kierunki działań i zadania
  - 8 Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami
  - 9 Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami
  - 10 Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

1 Wstęp

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003, Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Miejską w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Gminny program opieki nad zabytkami jest opracowywany na 4 lata. Z realizacji programu Burmistrz co dwa lata sporządza sprawozdanie, które przedstawia Radzie Miejskiej. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2 PODSTAWA PRAWNA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowią:

- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. w przepisach art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86)**

Ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce:

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), oraz każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r., poz. 594.)**

Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do własnych zadań gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami).**

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome - krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome –dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty

etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje także formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy;
- uznanie za Pomnik Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego;
- utworzenie parku kulturowego przez Radę Gminy na podstawie uchwały;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 tej Ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten, po uzyskaniu opinii wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest odpowiednio przez Sejmik Województwa, Radę Powiatu i Radę Gminy (art. 87.3). Na poziomie powiatu, województwa i gminy program taki sporządza się na okres 4 lat (art. 87.1.), z czego po okresie 2 lat zarząd województwa, powiatu i burmistrz sporządzają sprawozdanie, które odpowiednio przedstawia się Sejmikowi Województwa, Radzie Powiatu lub

Radzie Gminy (art. 87.5), a następnie przekazywane jest Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87.6).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r., poz. 1232.)**

Zgodnie z zapisami Ustawy, prognoza oddziaływania na środowisko sporządzana przy okazji opracowywania polityk, strategii, planów lub programów powinna:

„określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, (...) na środowisko, a w szczególności na (...) zabytki, jak również w przypadku

odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, Ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia: (...) „cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu. Niezwykle ważne są przepisy dotyczące planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i wymagających sporządzenia „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

▪ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. , poz. 647.)**

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W istotnym z punktu widzenia opieki nad zabytkami obszarze planowania i zagospodarowania przestrzennego uwzględniania się:

„wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1). W studium uwzględniać należy uwarunkowania wynikające ze: (...) „stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 10).

Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny określać:

(...) „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Istotne jest nałożenie na wójtów i burmistrzów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski oraz uzgodnienia.

- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r. poz. 1409.)**

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając:

„ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. Ustawa nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ przed wydaniem pozwolenia na budowę.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2010 r. Nr 102 poz. 651)**

Jednym z wymienionych celów publicznych jest

„(...)opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Kolejne zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych) lub jednostki samorządu terytorialnego

oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu.

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty oraz o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

▪ **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r., poz. 627)**

Ustawa określenie „tereny zieleni” definiuje jako „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym”. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ; dotyczy to również drzew owocowych. Ustawodawca posłużył się również pojęciem „wartości historycznych”, „kulturowych”, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.

▪ **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity, Dz. U. z 2012 r., poz. 406)**

W Ustawie zapisano, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań.

Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami. Stąd też szeroko pojęta opieka nad zabytkami niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację wystaw, edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

Akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity, Dz. U. z 2003 r. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami):

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z dnia 11 sierpnia 2011 r.)**

Rozporządzenie określa sposób i tryb wydawania pozwoleń na prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, prac restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Określa również sposób i tryb wydawania pozwoleń na przemieszczenie zabytku nieruchomego, trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje, dokonywanie podziału zabytku

nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku, umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, prowadzenie badań archeologicznych, wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku. Rozporządzenie określa też kwalifikacje, jakie powinny posiadać osoby uprawnione do prowadzenia prac konserwatorskich, prowadzenia prac restauratorskich, prowadzenia badań konserwatorskich, prowadzenia badań architektonicznych oraz prowadzenia badań archeologicznych, dodatkowe wymagania, jakie powinny spełniać osoby kierujące robotami budowlanymi oraz wykonujące nadzór inwestorski, przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, standardy, jakim powinna odpowiadać dokumentacja prac konserwatorskich i prac restauratorskich, przy zabytku ruchomym wpisanym do rejestru zabytków, oraz badań archeologicznych.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z dnia 2 czerwca 2011 r.)**

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia rejestru zabytków, krajowej ewidencji zabytków, wojewódzkich ewidencji zabytków, gminnych ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rejestr zabytków prowadzi się w trzech księgach (A – zabytki nieruchome, B – zabytki ruchome oraz C – zabytki archeologiczne) o określonych wymiarach (46x30). Przedstawione zostały dokładne informacje o tym co powinno się znajdować w karcie zabytku nieruchomego, ruchomego i archeologicznego oraz w karcie adresowej zabytku i w karcie informacyjnej wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Zostały też przedstawione w załączeniu przykładowe karty dla wszystkich wymienionych wcześniej kart.

- **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 6 czerwca 2005r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie**

i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2014 poz. 399)

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków udzielają organy wymienione w art. 74 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wniosek składa właściciel lub posiadacz zabytku do:

1. urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, o dotację udzielaną przez ministra;
2. wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków, właściwego dla miejsca położenia albo przechowywania zabytku o dotację udzielaną przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W pierwszym wypadku istnieją trzy terminy składania wniosków:

- do dnia 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku,
- do dnia 31 października roku poprzedzającego realizację prac, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone,
- do dnia 31 marca roku, w którym dotacja ma być udzielona, na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone;

Wnioski składane do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków muszą być dostarczone do:

- dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona na dofinansowanie prac przeprowadzonych w okresie 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku
- dnia 28 lutego roku, w którym dotacja ma być udzielona. na dofinansowanie prac, które zostaną przeprowadzone

Rozporządzenie określa również dokładne informacje o tym co powinno znaleźć się we wniosku.

▪ **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2004 nr 212 poz. 2153)**

Rozporządzenie określa kierunki jakie mają powziąć odpowiednie organy państwowe i instytucje na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Główny cel został określony następująco ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Przedstawia również kroki mające na celu zmniejszenie ryzyka nieszczęśliwych wypadków tj. pożar, zwarcie instalacji technicznej. Zaleca przygotowanie planów ochrony zabytków na wypadek:

- pożaru;
- powodzi, ulewy lub zalania z innych przyczyn;
- wichury;
- katastrofy budowlanej, awarii technicznej, chemicznej;
- demonstracji i rozruchów ulicznych, rabunku lub aktu wandalizmu;
- ataku terrorystycznego;
- konfliktu zbrojnego.

Dokładane zalecenia kto przygotowuje plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych określa w całości § 4:

1. Plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta).
2. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu.
3. Powiatowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje starosta; plan ten podlega uzgodnieniu

z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa.

4. Wojewódzki plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wojewódzki konserwator zabytków, w uzgodnieniu z wojewodą i Szefem Obrony Cywilnej Kraju.
5. Krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

▪ **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z dnia 2 czerwca 2004 r.)**

Rozporządzenie określa sposób w jaki należy złożyć wniosek o przyznanie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”, w jaki zostaje wręczona, noszenia oraz wygląd odznaki. Wymagania formalne wniosku sprawdza Generalny Konserwator Zabytków, wystawia też opinię. Odznaka jest dwustopniowa: złota – wyższy stopień oraz srebrna – niższy stopień. Minister lub upoważniona przez niego osoba wręcza wyróżnionemu odznakę w Międzynarodowym Dniu Ochrony Zabytków lub w czasie innych uroczystości związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

▪ **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. z dnia 27 kwietnia 2004 r.)**

Rozporządzenie określa tryb składania wniosków na jednorazowy lub wielokrotny, stały bądź czasowy wywóz zabytku poza granice. Oględzinami zabytku zajmuje się wojewódzki konserwator zabytków. Po zakończeniu czynności przesyła ustalenia wraz z wnioskiem do ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Paragraf 17 informuje o tym, że „Zezwolenia, pozwolenia i zaświadczenia na wywóz zabytków za granicę lub przedmiotów o cechach zabytków wydane na podstawie dotychczas obowiązujących przepisów zachowują ważność, wyłącznie na wywóz z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, na czas określony w tych dokumentach”.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. OBOWIĄZEK SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzania gminnych Programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). W myśl art. 87. tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1. mają na celu w szczególności:
  - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
  - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
  - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
  - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
  - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
  - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
  - 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3.2. DEFINICJE

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), przyjęto za ustawą następujące definicje:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;

6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba - również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;

15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3. SPOSOBY OPIEKI NAD ZABYTKAMI W ŚWIETLE PRZEPISÓW USTAWY Z DNIA 23 LIPCA 2003 R. O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;

5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. Zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2. Zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, z 2001 r. Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3. Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, że formami ochrony zabytków są:

1. Wpis do rejestru zabytków;
2. Uznanie za pomnik historii;
3. Utworzenie parku kulturowego;
4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.4. OPIEKA NAD ZABYTKAMI JAKO ZADANIE WŁASNE GMINY

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r. poz. 594.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art. 22, pkt. 4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art. 87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art. 18. i 19. nakazujących

uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto, w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, aby wojewoda na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków mógł powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym: wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. 1. mówi, że do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki

nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawowym dokumentem opisującym strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego powinien być „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Obowiązek jego sporządzenia ustanawiają art. 84 i 86 oraz art. 90. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, natomiast zgodnie z art. 146 dokument ten powinien zostać opracowany w przeciągu 12 miesięcy od momentu wejścia ustawy w życie. W rzeczywistości jednak program wejdzie w życie dopiero w roku 2014.

W 2004 r. powstały „Tezy do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami” (zatwierdzone przez Ministra Kultury 10 maja 2004 r.) Według też Krajowy Program powinien uwzględniać:

- ocenę stanu zachowania poszczególnych grup zabytków, określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz kierunki działań mających na celu pełną inwentaryzację zasobów (krajowa ewidencja w systemie cyfrowym), monitoring ich stanu oraz zagrożeń;
- funkcjonowanie służb konserwatorskich, opisane przez kierunek działań „wzmocnienie organizacyjne, kadrowe i finansowe na poziomie krajowym i regionalnym”;
- określenie celów i kierunków działań tworzących systemową ochronę i opiekę nad zabytkami poprzez powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną,

ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;

- ocenę i wytyczne do systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami (cel: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami);
- określenie celów i kierunków edukacji dot. zabytków w szerokim aspekcie.

Tezy te zostały uwzględnione przy opracowaniu projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013-2016, którego projekt został poddany konsultacjom społecznym ogłoszonym 20 września 2013 r. i zakończonym 25 października 2013 r. Zgodnie z „Raportem z konsultacji społecznych” dot. programu z dn. 26 listopada 2013 r. do projektu wniesiono 452 wnioski dot. poprawek, z których uwzględniono 52,3%, zaś odrzucono 47,7%.

- **Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013-2016 (projekt stanowiący załącznik do projektu uchwały Rady Ministrów z dn. 21 marca 2014 r. z okresem wykonania na lata 2014-2017)**

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013–2016 jest programem wieloletnim, w rozumieniu art. 136 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, i stanowi program rozwoju określony w art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Program wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa, określony w 2009 r. w Planie uporządkowania strategii rozwoju, jako instrument wykonawczy dla Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Jego projekt został zmodyfikowany po zakończeniu trybu konsultacji społecznych. W chwili obecnej nieznana jest precyzyjna data terminu jego przyjęcia przez Radę Ministrów. Niemniej, projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” z dn. 21 marca 2014 r. pozwala żywić przekonanie, że dokument ten wejdzie w życie jeszcze w roku przedłożenia projektu. Projekt ustanawia okres realizacji programu na lata 2014-2017. Łączne nakłady na jego realizację wyniosą 26 668 205 zł w okresie 4 lat.

Rolą Krajowego Programu jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie np. poprzez system konferencji i spotkań

z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego. Natomiast od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Celem głównym krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest:

„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”.

Do jego realizacji opracowana trzy **cele szczegółowe wraz z kierunkami działań** prowadzącymi do ich realizacji:

- **Cel szczegółowy 1.** Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Kierunki działań:
  - Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C);
  - Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego”;
  - Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych;
  - Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;
  - Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
  - Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C);
  - Realizacji badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.
- **Cel szczegółowy 2.** Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;
  - Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
  - Wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;

- Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
- Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.
- Cel szczegółowy 3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji;
- Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji ramowej Rady Europe w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa”, Faro 2005;
- Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem internetu;
- Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Warto nadmienić, że istotnym rozwiązaniem porządkującym zagadnienia przedstawione w programie i uwzględnionym na każdym etapie prac nad dokumentem są zagadnienia horyzontalne, czyli tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz dwóch celach szczegółowych. Są to:

- 1) podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.)
- 2) porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A, dotyczące zabytków nieruchomych-architektonicznych oraz C, dotyczące zabytków nieruchomych-archeologicznych)
- 3) zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (Współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.)

- 4) wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków;
- 5) zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Zagadnienia horyzontalne nie tworzą dodatkowego poziomu w hierarchicznej strukturze dokumentu zgodnie z jego podziałem na cel główny, cele szczegółowe i kierunki działania. W sposób istotny jednak wskazują zagadnienia priorytetowe w obszarze ochrony zabytków.

▪ **Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004–2013 z perspektywą do roku 2020 r.**

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Niemodlin, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego nr 9 „Dziedzictwo kulturowe”, do których należy intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego. Główne założenia strategii dokumentu, wytyczające kierunki przy tworzeniu gminnego programu opieki nad zabytkami to m.in. działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, m. in. poprzez adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie przez nie wartości

wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związane z ochroną i zachowaniem zabytków.

Beneficjentami programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania programu będą realizowane poprzez:

- Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
  - rewitalizacji historycznych obszarów miejskich;
  - ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi;
  - rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
  - rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego;
  - rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
  - prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych;
  - konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i zagranicą;
  - dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;
  - zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
  - ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.
- Priorytet 2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
  - zakupu dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych;

- zakupu starodruków i archiwaliów;
- konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych w kraju i za granicą;
- wspierania muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych;
- dofinansowania wykonania kopii starodruków i inkunabułów.

4.2. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin w trakcie swojego obowiązywania zakłada zgodność z następującymi dokumentami strategicznymi:

- **Program opieki nad zabytkami województwa opolskiego na lata 2011 - 2014 (Uchwała Nr V/76/2011 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 29 marca 2011 r.)**

Jest to kompleksowy dokument strategiczny, dający obraz stanu istniejącego oraz propozycje przyszłych działań dla dziedzictwa kultury. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 87 wymienia najważniejsze cele, których osiągnięcie umożliwić ma realizacja zadań nakreślonych w Programie. Są to:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program przedstawia podstawę prawną opracowania, uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce, uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego oraz charakterystykę dziedzictwa kulturowego Opolszczyzny. Oprócz tego przeprowadzono analizę SWOT, opisano instytucje wojewódzkie powołane do ochrony zabytków.

▪ **Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020 (Uchwała Nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 grudnia 2012 r.)**

Kwestia opieki nad zabytkami jest traktowana w Strategii w szerszym kontekście. Strategia stanowi najważniejszy element programowania strategii rozwojowej regionu. Dziedzictwo kulturowe, którego bogactwo często przewyższa stan posiadania innych, znacznie większych i zasobniejszych regionów w Polsce, jest znaczącym czynnikiem rozwoju województwa opolskiego. Spośród wielu obiektów wyróżniają się przede wszystkim zabytkowe zespoły, w tym uznane przez Prezydenta RP za Pomniki Historii (Góra Św. Anny z unikatowym w skali światowej amfiteatrem skalnym – komponowany krajobraz kulturowo-przyrodniczy – obszar istotnego potencjału dla rozwoju funkcji turystycznej, rekreacyjnej i pielgrzymkowej, zespół kościoła farnego św. Jakuba i Agnieszki w Nysie oraz zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji w Paczkowie). Wizytówką regionu są liczne kompleksy zabytkowej architektury sakralnej i świeckiej, w tym w szczególności franciszkański zespół klasztorny wraz z zabytkami mieszczańskimi i zamkowymi Głogówka, zespoły średniowieczne w Opolu i wielu innych miejscowościach regionu. Do grupy historycznych obiektów o znaczeniu krajowym należą między innymi dzieła architektury dworskiej i budownictwa obronnego w Brzegu, Otmuchowie, Namysłowie, Niemodlinie, Paczkowie, Byczynie i Kluczborku, a także zespoły pałacowo-parkowe w Mosznej, Kamieniu Śląskim, Rogowie Opolskim i Prószkowie. Ponadto w Nysie i Koźlu znajdują się fortyfikacje z czasów napoleońskich.

Na szczególną uwagę zasługują także kościoły i klasztor wraz z obiektami pocysterskimi w Jemielnicy, włączone w cysterski szlak kulturowy. Z wielu szlaków w województwie na uwagę zasługują także droga św. Jakuba, przebiegająca z Europy wschodniej do Santiago de Compostela w Hiszpanii oraz szlak średniowiecznych polichromii brzeskich łączący ponad 20 obiektów z unikalnymi gotyckimi malowidłami ściennymi. W regionie znajdują się liczne zabytkowe świątynie na obszarach wiejskich, w szczególności drewniane kościoły na północy województwa, a także zabytki techniki, rzemiosła i gospodarki oraz znaczące zabytki kultury przemysłowej, technicznej i hydrotechnicznej warte zachowania, udostępnienia i wykorzystania na cele turystyczne. W regionie jest również wiele obiektów o dużym znaczeniu historycznym oraz zbiorów sztuki, także współczesnej. Niestety stan techniczny wielu obiektów i zespołów dziedzictwa kulturowego jest zły, co kwalifikuje je do renowacji i rewitalizacji, tak by podnosiły atrakcyjność turystyczną i społeczno-kulturową regionu. O tożsamości regionalnej świadczy także dbałość o dziedzictwo kultury niematerialnej, łączącej głównie tradycje kultury śląskiej i kresowej, co przejawia się między innymi w specyficznym dla regionu folklorze, obyczajowości, języku i sztuce kulinarnej. Region opolski wyróżnia tradycyjna kuchnia, z której kilkadziesiąt produktów znalazło się na listach produktów tradycyjnych w regionie, kraju i Europie.

▪ **Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2007–2013 oraz jego projekt na lata 2014-2020.**

Podstawowym celem RPO WO jest zwiększenie konkurencyjności oraz zapewnienie spójności społeczno - gospodarczej i przestrzennej dla podniesienia atrakcyjności województwa jako miejsca do inwestowania, pracy i zamieszkania. W ramach tego dokumentu wspierane będą działania z zakresu m.in. innowacyjności, rozwoju i zwiększania konkurencyjności przedsiębiorstw, budowy społeczeństwa informacyjnego, infrastruktury edukacyjnej, komunikacyjnej, ochrony środowiska i ochrony zdrowia, rewitalizacji, turystyki i kultury. W ramach Osi priorytetowej 5: *Infrastruktura społeczna i szkolnictwo wyższe* realizowane są m.in. działania związane z inwestowaniem w kulturę a wśród nich: *Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego* i *Rozwój infrastruktury kulturalnej*. Celem tych działań jest wzrost znaczenia kultury w regionie poprzez poprawę warunków i jakości świadczonych

usług kulturowych skutkujących zwiększeniem uczestnictwa społeczeństwa w życiu kulturalnym regionu oraz zachowanie regionalnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Realizacja projektów wpłynąć ma na unowocześnienie obiektów kultury oraz poprawę ich wyposażenia, w tym m.in. w sprzęt wystawienniczy, magazynowy, techniczny i multimedialny, jak również w systemy podnoszące stopień bezpieczeństwa obiektów. Projekty uzyskujące wsparcie w ramach działania mają się ponadto przyczynić do zachowania dziedzictwa kulturowego i naturalnego w zakresie ochrony historycznych i zabytkowych obiektów, zapobiegania ich niszczeniu i dewastacji oraz ich pełnego wykorzystania do prowadzenia działalności kulturalnej. Kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały uwzględnione również w Osi priorytetowej 6: *Aktywizacja obszarów miejskich i zdegradowanych*, która definiuje działanie *Rewitalizacja zespołów miejskich i zdegradowanych*. W jego wyniku wsparciem objęte będą m.in. centra starych miast, obiekty dziedzictwa kulturowego oraz podejmowane będą niezbędne działania w obszarze infrastruktury.

▪ **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego (Uchwała Nr XLVIII/505/2010 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 września 2010 r.)**

Dokument jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki przestrzennej na poziomie regionu, rozumianej jako celowe oddziaływanie władz województwa na rozmieszczenie funkcji i przestrzenne różnicowanie dynamiki rozwoju. Głównym zadaniem Planu jest określenie przestrzennych uwarunkowań rozwoju oraz kierunków i priorytetów kształtowania środowiska przyrodniczego, kulturowego i zurbanizowanego w ciągu najbliższych kilkunastu lat, w dostosowaniu do strategicznych kierunków rozwoju społecznego i gospodarczego województwa zawartych w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego, z równoczesnym uwzględnieniem koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju. Stanowi on punkt wyjścia dla opracowania innych wojewódzkich programów i dokumentów strategicznych. W kolejnych aktualizacjach Planu, niezwykle istotne będzie wskazanie niebezpieczeństw, jakie mogą stanowić nowe inwestycje dla historycznie ukształtowanego zabytkowego krajobrazu kulturowego Opolszczyzny.

Kwestia środowiska kulturowego regionu została poruszona w rozdziale poświęconym planowaniu przestrzennemu. Wśród celów zagospodarowania przestrzennego w zakresie osadnictwa wymienia się utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci osadniczej województwa, podkreślając również jako jedną z głównych zasad zagospodarowania przestrzennego „nacisk na zapewnienie wysokiego poziomu ładu przestrzennego rozumianego, jako dążenie do harmonii, uporządkowania, proporcjonalności i równoważenia środowiska przyrodniczego i kulturowego z potrzebami urbanizacji”. Również rozdział traktujący o turystyce, w istotny sposób dotyka spraw związanych z dziedzictwem kulturowym. Według autorów opracowania, ochrona i racjonalne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego warunkuje rozwój turystyki. W związku z tym kierunki polityki przestrzennej w tym obszarze obejmą m.in.: ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych, ochronę, modernizację, konserwację i odbudowę obiektów i układów zabytkowych oraz innych obiektów kultury, budowę systemu szlaków tematycznych, w tym o zasięgu międzyregionalnym.

Obszerny rozdział Planu poświęcono bezpośrednio dziedzictwu kulturowemu Opolszczyzny, co dowodzi wagi, jaką do tej dziedziny życia społecznego przykładają władze samorządowe województwa. Dokument, cytując ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje pojęcia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i przypomina, że „ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu (np. turystykę i rekreację, osadnictwo, leśnictwo, rolnictwo). Obiekty kultury materialnej winny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Przywołując cele i priorytety ochrony dziedzictwa kulturowego określone w Programie opieki nad zabytkami województwa opolskiego na lata 2007–2010, określono główne zasady zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie dziedzictwa kulturowego:

- 1) zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej poprzez:
  - wymóg uczytelniania historycznych układów urbanistycznych i ruralistycznych,

- wymóg dostosowania nowej zabudowy w zakresie skali, formy, materiału i koloru do zabudowy historycznej,
  - wymóg szczególnej ochrony elementów tworzących zabytkowy charakter przestrzeni,
- 2) obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie m.p.z.p. z określeniem stref ochrony konserwatorskiej – priorytet dla obszarów cennych pod względem zabytkowym,
  - 3) nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w m.p.z.p.
  - 4) kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych,
  - 5) wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem,
  - 6) oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy,
  - 7) harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji,
  - 8) zachowanie mieszkalno-usługowego charakteru centrów miast,
  - 9) eksponowanie regionalnych cech środowiska kulturowego województwa opolskiego,
  - 10) inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych w symbiozie z przyrodą i wymogami rozwoju społeczno-gospodarczego.

▪ **Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Opolskiego na lata 2012-2015**

Jest to kompleksowy dokument strategiczny, dający obraz stanu istniejącego oraz propozycje przyszłych działań, które znacząco wpłyną na poprawę stanu dziedzictwa kulturowego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 87 wymienia najważniejsze cele, których osiągnięcie umożliwić ma realizacja zadań nakreślonych w Programie.

- 1) Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;

- 2) Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Program przedstawia podstawę prawną opracowania, uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce, uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego oraz charakterystykę dziedzictwa kulturowego Opolszczyzny.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy:

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Niemodlin ze zmianami (Uchwała Nr LIII/322/14 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 30 stycznia 2014 r.)**

Dokument opisuje obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej i przedstawia ich stan negatywnie. Brakuje ciekawych rozwiązań urbanistyczno - architektonicznych, szczególnie w zabudowie jednorodzinnej, gdzie lokalizuje się obiekty zgodnie z podziałami geodezyjnymi wbrew wszelkim zasadom kompozycji przestrzennej, obowiązującymi w nauce i sztuce projektowania. Taki stan koliduje z szeroko pojętym ładem przestrzennym. Dlatego niezbędna jest rewaloryzacja zabytkowych obiektów i zespołów na terenie gminy. Ochrona ładu przestrzennego dotyczy szczególnie zachowania tożsamości kulturowej, zarówno w aspekcie urbanistycznym, jak i architektury historycznych obiektów, charakterystycznych dla gminy Niemodlin. Istnieje potrzeba prowadzenia działań zmierzających do uporządkowania struktury przestrzennej. Dotychczasowe zagospodarowanie przestrzenne terenów mieszkaniowo-usługowych, przemysłowych, rekreacyjnych oraz sieci połączeń tych funkcji w okresie kierunkowym wymaga rewitalizacji dla zachowania walorów historyczno-kulturowych, modernizacji i rozbudowy, a także zagospodarowania nowych terenów, zarówno związanych z miejscem zamieszkania oraz pracy, jak i miejscem wypoczynku. Kształtowanie nowej zabudowy w powiązaniu z istniejącymi obiektami powinno być w okresie kierunkowym oparte na konkursach architektoniczno - urbanistycznych, które będą stanowić postawę dla opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w celu poprawy stanu ładu przestrzennego i jego ochrony. Celem ich ochrony jest utrzymanie wartości kulturowych poprzez właściwą renowację i modernizację techniczną obiektów, usunięcie elementów zmieniających historyczną kompozycję, zachowania tożsamości kulturowej wraz z jej dziedzictwem. Atuty i walory wynikające z szeroko pojętej ochrony środowiska w przestrzeni kulturowej, bezpośrednio wpływają na atrakcyjność gminy dla inwestorów, zarówno w zakresie inwestycji związanych z miejscem zamieszkania, miejscem pracy jak i miejscem wypoczynku i rekreacji. Studium określa, iż stan dóbr kultury współczesnej wymaga w okresie kierunkowym wielu działań związanych z rekompozycją np. elewacji, a nawet wyburzeniami w celu uzyskania prorozwojowego wizerunku. Ochrona dziedzictwa kulturowego na terenie wsi sprowadza się przede wszystkim do wpisania pojedynczych obiektów do rejestru zabytków, natomiast brak jest ochrony układu przestrzennego oraz wytycznych do kształtowania nowej zabudowy wsi.

Niekontrolowane są również remonty budynków, związane z ocieplaniem, wymianą stolarki oraz przebudową. Dlatego niezbędnym elementem ochrony zabytkowych układów wsi jest wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej i sprecyzowanie wymogów w opracowywanym dokumencie oraz na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Celowym kierunkiem działania powinno być włączenie zabytków w sferę zainteresowań krajoznawczych, a także wykorzystanie ich jako obiektów pełniących funkcje usług turystycznych i kulturalnych.

Bezwzględną ochroną należy objąć:

- zabytki architektury i budownictwa w postaci obiektów uznanych za szczególnie cenne wartości dziedzictwa kulturowego,
- zabytkowe założenia parkowe,
- zabytkowe założenia ruralistyczne,
- krajobraz kulturowy zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi,
- krajobraz kulturowy w formie ustanowionych stref ochrony konserwatorskiej,
- stanowiska archeologiczne.

Na terenie gminy znajdują się obiekty wpisane do rejestru zabytków, które podlegają szczególnej ochronie konserwatorskiej. Wszelkie prace wykonywane na tych obiektach oraz na terenach otaczających, objętych strefą ochrony konserwatorskiej wymagają pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków podlegają ochronie i wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne na tych obiektach wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Zakres ochrony konserwatorskiej dla tych obiektów wymaga zachowania:

- bryły obiektu,
- kształtu i materiału pokrycia dachu oraz elewacji,
- podziałów w elewacji,
- stolarki okiennej i drzwiowej,
- wystroju architektonicznego.

Dla terenów objętych strefami ochrony konserwatorskiej postuluje się o zachowanie zasadniczych elementów rozplanowania układu przestrzennego:

- przebiegu historycznych ulic i dróg, za stodołnych układów zieleni, zbiorników wodnych, historycznego układu zabudowy;
- zachowanie odrębności zabytkowych założeń zabudowy w strukturze przestrzennej wsi jako jej elementów (założeń pałacowo-parkowych, układów ruralistycznych, zespołów zieleni, zieleni przydrożnej, typów posadzek – nawierzchni, krzyży i kaplic przydrożnych, ogrodzeń);
- przywrócenia funkcji publicznych wewnętrznych placów wraz z towarzyszącą zielenią - zachowania cech zabudowy poszczególnych elementów struktury przestrzennej zespołów zabudowy w tym zwłaszcza nieprzekraczalnych gabarytów zabudowy, kształtu formy, i wystroju budynków, okien i dachów z materiałów tradycyjnych;
- zachowania i przywrócenia do jak najlepszego stanu obiektów zabytkowych – wszelkie roboty budowlane lub prace konserwatorskie prowadzone przy nich należy zgłaszać, uzgadniać i opiniować przez OWKZ, a obiekty wpisane do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatorskiego wydawanego przez OWKZ;
- utrzymanie funkcji obiektów zabytkowych – mieszkaniowej, mieszkalnictwa zbiorowego, usługowej, z preferencją dla rekreacji i turystyki, kultury i edukacji, centrów konferencyjnych i zjazdów, siedzib ośrodków pracy twórczej oraz handlu i gastronomii;
- zachowania w nowych realizacjach zasad zabudowy historycznej pod względem gabarytów, wysokości proporcji, podziałów bryły, geometrii dachów, wystroju architektonicznego oraz stosowania tradycyjnych materiałów;
- obowiązek uzgadniania z OWKZ prac w obiektach budowlanych na terenie strefy ochrony konserwatorskiej „A” i „B”.

Na obszarze objętym opracowaniem występują stanowiska archeologiczne, przedstawione na rysunku zmiany studium. Wszelkie projekty inwestycji ziemnych należy uzgadniać z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, a prace ziemne muszą być poprzedzone ratowniczymi badaniami archeologicznymi.

Na terenie gminy wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej, których szczegółowy przebieg zostanie określony na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

Strefa „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej obszaru bardzo ważnego pod względem historycznym i kulturowym. Obejmuje miasto średniowieczne wraz z terenem zamkowym i terenem najstarszej zabudowy przedmiejskiej od strony zachodniej przed Bramą Nyską. Ochroną obejmuje się również archeologiczne nawarstwienia kulturowe miejskie i zamkowe. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Wszelkie zmiany i zamierzenia inwestycyjne na tym obszarze powinny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Strefa „B” w obszarze miasta – ochrony konserwatorskiej – obejmuje teren najstarszego przedmieścia, od strony zachodniej miasta, wzdłuż ulicy Bohaterów Powstań Śląskich, Brzeskiej i Korfantego. W ramach tej strefy decyzje lokalizacyjne i zmiany stanu zabudowy winny być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu.

Strefa „K” – ochrony krajobrazu kulturowego – obejmuje tereny o dużych wartościach krajobrazowych i rekreacyjnych. Występuje na terenach przylegających do miasta od strony południowo – wschodniej, wzdłuż rzeki Ścinawa, Potoku Młynówki i rozlewiska stawu z zorganizowaną i naturalną zielenią i malowniczym spiętrzeniem wody przy moście oraz tereny cmentarza w części zachodniej miasta. Występuje również na terenach niektórych wsi. Wsie te posiadają historyczne założenia. W ramach tej strefy wszelkie działania inwestycyjne polegające na wznoszeniu nowych obiektów kubaturowych oraz przebudowie i zmianie wyglądu istniejących już obiektów należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu.

Strefa „E” – ekspozycji panoramy miasta – obejmuje teren położony wzdłuż północnej i południowo – zachodniej granicy miasta. Panorama miasta z jej głównymi dominantami wysokościowymi jest doskonale widoczna z obu stron.

W ramach tej strefy projektowanie obiektów musi być poprzedzone studium. Studium winno być zatwierdzone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Strefa „OW” obserwacji archeologicznej obejmująca tereny o wczesnej metryce historycznej. Wszelkie inwestycje i prace ziemne na obszarze strefy należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Strefa ta jest tożsama z pojedynczymi stanowiskami archeologicznymi lub zespołami oraz ich otoczeniem.

Strefa „B” na obszarze wsi – ochrony konserwatorskiej – obejmuje najstarsze obszary wsi o wartościowych układach ruralistycznych. Strefa została wyznaczona w sołectwach: Sarny Wielkie, Gracze, Radoszowice, Magnuszowice, Magnuszowiczki, Szydłowiec Śląski, Rzędziwojowice, Molestowice, Góra, Rutki, Tarnica, Rogi, Gościejowice, Grodziec, Roszkowice, Tłustoręby, Krasna Góra, Grabin, Jakubowice, Jaczowice, Lipno. Szczegółowy przebieg strefy określony zostanie na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. W ramach tej strefy decyzje lokalizacyjne i zmiany stanu zabudowy winny być uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Opolu. Strefy te mogą być wyznaczone w drodze decyzji administracyjnych (zarządzeniem Wojewody) lub w drodze stosownych zapisów w planie miejscowym (w tym wypadku obszary te należy uznać za wymagające obowiązkowo opracowania planu ze względu na istniejące uwarunkowania).

Wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne na obszarze strefy „A” oraz strefy „B” wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Zakres ochrony konserwatorskiej dla tych obiektów wymaga zachowania:

- bryły obiektu,
- kształtu i materiału pokrycia dachu oraz elewacji,
- podziałów w elewacji,
- stolarki okiennej i drzwiowej,
- wystroju architektonicznego.

Wszelkie inwestycje i prace ziemne na obszarze strefy obserwacji archeologicznej należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W rejonach stanowisk archeologicznych, w trakcie prowadzenia prac ziemnych należy zapewnić nadzór archeologiczny, a w razie konieczności, należy przeprowadzić archeologiczne badania ratownicze. Koszty takich prac archeologicznych i wykopaliskowych ponosi inwestor.

Na powyższe prace należy uzyskać pozwolenie od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Postuluje się, aby na terenach wydobywania kruszyw naturalnych inwestycje były prowadzone pod stałym nadzorem archeologicznym, który polegać będzie w pierwszym etapie na zdjęciu warstwy humusowej z obszaru nowej inwestycji, a w drugim etapie na prowadzeniu pod nadzorem badań ratowniczych, przed rozpoczęciem eksploatacji złoża.

W trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, osoba która odkryła przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązana: wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, zabezpieczyć przy użyciu dostępnych środków ten przedmiot i miejsce jego odkrycia oraz niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

▪ **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Niemodlin na lata 2008-2015 (Uchwała Nr XXXII/213/2008 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 27 listopada 2008 r.)**

Dokument określa kierunki rozwojowe gminy Niemodlin zgodnie z potrzebami lokalnej społeczności oraz kompetencjami ustawowymi gminy. Na podstawie szczegółowej analizy określono wizję Gminy oraz wskazano priorytety i cele rozwoju. Zgodnie z dokumentem, misją Gminy Niemodlin jest bycie atrakcyjnym miejscem zamieszkania i rozwoju przedsiębiorczości, zarządzaną w duchu zrównoważonego rozwoju, posiadającą pełną infrastrukturę techniczną, zapewniającą wysoką jakość życia mieszkańców, promującą sport i rekreację, inicjatywy społeczne, jak również wspierającą działalność gospodarczą.

Dokument dużo uwagi przywiązuje do kwestii ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego gminy. Najcenniejsze zabytki architektury Gminy Niemodlin to zamek i kościół parafialny, które nie są własnością gminy. W poprzednich dziesięcioleciach doszło do znacznego ubytku stanu zabytkowej zabudowy. Do znacznych zniszczeń doszły wieloletnie powojenne zaniedbania remontowe (np. kaplica w Szydłowcu, założenie folwarczne w Grabinie) oraz rozbiórki obiektów nieużytecznych. Modernizacji wymagają budynki szkół, przedszkoli i Ośrodka Kultury. Stan techniczny i standard komunalnych zasobów mieszkaniowych jest niski. Degradacja zabytków

i substancji mieszkaniowej jest postępująca. Strategia zaznacza, iż największe zagrożenie dla zabytków architektury stanowią niekontrolowane prace modernizacyjne. W dalszej części Strategii ochrona dziedzictwa kulturowego i rewitalizacja miasta, w tym obiektów zabytkowych została uwzględniona jako jeden z celów operacyjnych rozwoju Gminy Niemodlin.

- **MPZP miasta Niemodlina (Uchwała Nr XLVII/349/2002 Rady Miejskiej z 21.02.2002 r. Dz. Urz. Woj. Op. Nr 30 poz. 460 z 2002 r.)**

Plan odwołuje się do zasad zagospodarowania terenów. Wymienia, że na terenach MN objętych strefą konserwatorską K - ochrona krajobrazu - zakres i forma zabudowy wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

- **Uchwała Nr XXXI/247/05 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 29 września 2005 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego obszar położony na części gruntów w obrębie ewidencyjnym wsi: Michałówek i Grodziec (Dz. Urz. Woj. Op. Nr 72, poz. 2229 z 2005 r.)**

Plan ustala następujące zasady ochrony wartości kulturowych wsi:

1. obowiązuje ogólna zasada ochrony sylwety wsi, zasadniczych proporcji wysokościowych i gabarytów budynków przebudowanych;
2. obowiązuje zachowanie kompozycji zieleni naturalnej wewnątrz terenów zainwestowanych i w ich otoczeniu;
3. zakazuje się wprowadzania obiektów wielko kubaturowych i dysharmonijnych, naruszających charakter zabudowy wiejskiej;
4. nakazuje się uzgodnienie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkich zamierzeń mogących oddziaływać na środowisko kulturowe wsi;
5. nakazuje się przeprowadzenie przeglądu obiektów istniejących w intencji zaprowadzenia gminnej ewidencji obiektów wskazanych do ochrony konserwatorskiej.

- **Uchwała Nr XXXIII/200/12 Rady Miejskiej w Niemodlinie z dnia 29 listopada 2012 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w północnej części gminy Niemodlin**

w obrębach Rzędziwojowice, Magnuszowice, Gracze wzdłuż linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia (Dz. Urz. Woj. Op. z 2013 r., poz. 16)

Plan wyznacza zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej: *W przypadku ujawnienia podczas robót ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem wykonawca zobowiązany jest wstrzymać wszelkie roboty mogące go uszkodzić lub zniszczyć, zabezpieczyć odkryty przedmiot przy użyciu dostępnych środków i miejsce jego odkrycia oraz niezwłocznie powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub Burmistrza Niemodlina.*

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

1.1.1. POŁOŻENIE

Gmina miejsko - wiejska Niemodlin leży w centralno-zachodniej części Województwa Opolskiego, w zachodniej części powiatu opolskiego. W jej skład wchodzi 27 miejscowości: Brzęczkowice, Lipno, Gościejowice, Góra, Rogi, Tłustoręby, Wydrowice, Sarny Wielkie, Radoszowice, Piotrowa, Grabin, Roszkowice, Krasna Góra, Gracze, Michałówek, Magnuszowiczki, Magnuszowice, Rutki, Tarnica, Molestowice, Szydłowiec Śląski, Jaczowice, Jakubowice, Sosnówka, Grodziec, Grodziec Drugi, Sady, Rzędziwojowice oraz dwa przysiółki: Mała Góra i Gościejowice Małe. Obszar gminy leży w krainie geograficznej zwanej Równiną Niemodlińską, w samym centrum dużego kompleksu leśnego jednego z największych na Opolszczyźnie - Borów Niemodlińskich. Przeznaczenie i zagospodarowanie terenu Gminy Niemodlin charakteryzuje się znaczącą ilością terenów zalesionych i rolnych. Jest to kraina śródleśnych stawów. Obszar gminy rozciąga się pomiędzy rzeką Ścinawą Niemodlińską i Nysą Kłodzką.

5.2.2. RYS HISTORYCZNY

Dzięki badaniom archeologicznym wiadomo, że już w epoce kamienia istniały na terenie dzisiejszej gminy Niemodlin ślady osadnictwa. Na terenie miejscowości Grodziec w X wieku istniało grodzisko, którego pozostałości po dziś dzień można odnaleźć w krajobrazie. Na podobne założenie natrafiono w okolicach Molestowic.

Pierwsze źródła pisane, odnoszące się do miejscowości wchodzących w skład gminy, pochodzą z XIII wieku. Wiadomo, że Niemodlin jest wymieniony w roku 1228 w dokumencie przekazującym prawo patronatu nad miastem i kościołem. Inne miejscowości są wymieniane po raz pierwszy w późniejszych dokumentach. Brzęczkowice w dokumencie z 1534 r., Gościejowice w dokumencie z 1389 r. Góra i Grabin w spisie świętopietrza z 1335 r., Gracze w spisie uposażeń biskupów wrocławskich w 1447 r., Grodziec w dokumencie z 1382 r., Jaczowice, Magnuszowice oraz Jakubowice w spisie uposażeń biskupów wrocławskich ok. 1305 r., Krasna Góra w dokumencie z 1380 r., Lipno powstało ok. 1305 r., Magnuszowiczki można datować na przełom wieku XIII i XIV, Molestowice w dokumencie z 1451 r., Piotrowa wymieniona została w 1389 r. jako jedna z trzech wiosek, której dochody były przeznaczone na uposażenie kolegiaty niemodlińskiej, Radoszewice po raz pierwszy zostały wymienione w Urbaczu dóbr zamkowych w 1534 r., Rogi w spisie uposażeń biskupów wrocławskich w 1335 r., Roszkowice w dokumencie z 1396 r., Rutki w dokumencie z 1534 r., Rzędziwojowice w dokumencie z 1321 r., Sady w dokumencie z 1375 r., Sarny Wielkie w dokumencie z 1410 r., Szydłowiec Śląski w dokumencie z 1295 r., Tarnica w dokumencie z roku 1539 r., Tłustoręby w spisie uposażeń biskupa wrocławskiego w 1296., Wydrowice założone ok. 1300 r.

W latach 1313 – 1455 istniało księstwo Niemodlińskie. Zostało ono utworzone po tym jak zmarł książę opolski Bolek I, a ziemie będące własnością księcia zostały podzielone na jego trzech synów. Obszar dzisiejszej gminy przeszedł na własność najstarszego syna – Bolesława Pierworodnego. Księstwo niemodlińskie obejmowało kasztelanię niemodlińską, bialską oraz głogówecką. Książę wspierał księcia głogowskiego w walkach z Bolesławem, księciem legnicko-brzeskim. Był on przeciwnikiem Władysława Łokietka przeciw któremu spiskował. Złożył akt lenny cesarzowi Janowi Luksemburczykowi w dniach 18 i 19 lutego 1327 r. Przez liczne małżeństwa z członkami rodziny cesarskiej w XIV w. księstwo niemodlińskie było w dużym stopniu zniemczone. W pierwszej połowie XIV w. miał miejsce gwałtowny spór Bolesława I z biskupem wrocławskim Przemysławem. Chodziło o określenie przynależności wsi Lipowa, Węża i Gryżów. Waclaw, drugi syn Bolesława I, doprowadził do uregulowania stosunków z Polską, przypieczętowaniem tego było małżeństwo Kazimierz Wielkiego z Jadwigą, księżniczką żagańską. Na księciu Waclawie wymarła linia Piastów

niemodlińskich. Księstwo niemodlińskie usamodzielniło się ponownie za czasów księcia Bernarda. Dzięki jego sprawnym rządóm ok. 1426 r. do księstwa niemodlińskiego należały: połowa Opola oraz część ziemi opolskiej, Niemodlin, Strzelce, Lubliniec, Leśnica i Olesno z okolicznymi terenami. Wydał on prawo do osiedlania się Żydów na terenie księstwa, co przyczyniło się do ożywienia gospodarczego. Teren księstw ucierpiał na skutek wojen husyckich, spalony został Prudnik, Głogówek oraz Biała Prudnicka. W roku 1438 książę Bernard złożył hołd lenny królowi polskiemu. Jednak dwa miesiące później w odwecie za splądrowanie przez wojsko polskie Niemodlina i okolic, złożył hołd lenny Albrechtowi Habsburgowi. Ponieważ książę Bernard nie posiadał męskiego potomka przekazał połowę Opola i wszystkie posiadłości ziemi opolskiej bratankowi Mikołajowi I księciu opolskiemu, Bolkowi V przekazał pozostałą część księstwa. Bolko V zmarł bezpotomnie, jego śmierć oznaczała koniec księstwa niemodlińskiego. W późniejszym czasie z tych ziem zostały utworzone dobra niemodlińskie – Herschaft Falkenberg.

W roku 1557 Niemodlin wraz z okolicznymi wioskami został przekazany w zastaw Maciejowi z Łagowa. Następnie Niemodlin przechodzi na własność jego najmłodszego syna Henryka. 10 lutego 1572 r. Niemodlin wraz z okolicznymi wioskami przeszedł w zastaw Kaspara von Pucklera. Nowy dzierżawca był najstarszym synem Mikołaja Pucklera, pana na Groźcu, jego młodszy brat, Wacław, objął w posiadanie Szydłowiec, który pozostał w rękach tej rodziny do 1945 r. Właściciel Niemodlina zakupił w 1579 r. Radoszowice, a w 1581 r. Siedliska należące do Sokolnik. W 1581 r. Kaspar von Puckler wykupił na własność dobra niemodlińskie. W skład dóbr weszło miasto Niemodlin, Radoszowice, Gracze, połowa wsi Stroszowice, Magnuszowice, Magnuszowiczki, Rzędziwojowice, Prądy Szydłów, Goszczowice, Jakubowice, Brzęczkowice, Lipno, Szczepanowice i Wesele. W latach następnych już po śmierci Pucklera, majątek został powiększony o Sowin, Ligotę Tułowicką, Tułowice – tworzyły one dobra tułowickie. Młodsza córka Polixeny oraz Baltazara otrzymała dobra niemodlińskie wraz z Kantarowicami. Była ona żoną barona von Promnitz. Nastąpił potem okres sporu o dobra, zakończył się on w 1648 r. Ernest von Poser został zobowiązany do zwrotu majątku Zygfrydowi von Promnitz. Zmarł on bezpotomnie, jego ziemie otrzymały dzieci jego ciotki. Otrzymał je Bernard von Zierotin, który przekazał je swojemu synowi Zygfrydowi Erdmanowi. Wzbogacił on dobra

o Kantorowice, Sady, Wydrowice, Skarbiszowice, Rutki oraz Nową Wieś. Po jego śmierci Niemodlin otrzymał Franciszek Ludwik, Karol Henryk pozostały majątek. Z inicjatywy Zierotinów powstała w 1734 r. tzw. „Złota księga” dóbr niemodlińsko – tułowickich zawierająca plany i mapy, spisy wszystkich miejscowości wchodzących w skład dóbr wraz z wykazem młynów. Wykonał to Krzysztof Glaubitz z Rabiszowa. W II ćw. XVIII w. w okresie wojen śląskich oraz w 1817 roku zmieniły się granice powiatu niemodlińskiego.

W 1779 r. zmarł Michał Zierotin, po jego śmierci dobra niemodlińskie przeszły na własność rodu Praschmów. W tym czasie w skład dóbr niemodlińskich wchodziło 24 miejscowości. Pierwszym właścicielem z tego rodu był Jen Nepomuk, po nim majątek przejął Jan Karol, następnie dobra niemodlińskie objął Fryderyk, po nim jego syn Fryderyk II. Powiększył on terytorium o część majątku Strachwitzów, Miedary, Kopaninę, Goszczowice, część majątku Wierzbie, Oldrzychowice, Sarny Małe i Rogi. Jego następcą był Hans Praschma. Popadł on w długi przez co gospodarka dóbr poniosła duże straty, nałożyła się na to również I wojna światowa. Ostatnim właścicielem był Leopold Praschma. Po wojnie osiadł w Niemczech, cały jego majątek, oprócz „Złotej” księgi został wykradzony. Okres, w którym właścicielami dóbr niemodlińskich była rodzina Praschmów, był szczególnie korzystny. Prowadzili oni działalność charytatywną. Dzięki nim powstał katolicki szpital św. Jadwigi, sierociniec, sanatorium przeciwgruźlicze w Rogach. W ich dobrach znajdowali schronieni uchodźcy polityczni, między innymi francuscy arystokraci chroniący się przed okrucieństwami Komuny Paryskiej.

W czasie II wojny światowej na terenie miejscowości Magnuszowiczki istniał obóz pracy. Pierwsze transporty ludzi z okolic Bielska – Białej, Żywca, Suchej Beskidzkiej oraz Oświęcimia zostały przywiezione 3 lipca 1941 r. Obóz zlikwidowano w 1944r.

Po II wojnie światowej teren dzisiejszej gminy Niemodlin znalazł się na terytorium państwa Polskiego. Zniszczenia wojenne w Niemodlinie nie były duże wynosiły ok. 10% powierzchni, jednak już w mniejszych miejscowościach nie było tak dobrze. Tłustoręby zostały zniszczone w 95%, Góra w 50%, a Gracze w 20%. Na tereny gminy Niemodlin wysiedlano mieszkającą bądź powracającą ludność Niemiecką, a sprowadzano ludność z Kresów Wschodnich, najwięcej z powiatu żywieckiego

i Rzeszowszczyzny. W miejscowości Gracze zaraz po wojnie rozpoczęły prace zakłady bazaltu. Na początku lat sześćdziesiątych w ramach akcji "tysiąc szkół na tysiąclecie" wybudowano Szkołę Podstawową nr 1 w Niemodlinie. Z tego okresu notuje się również część bloków mieszkaniowych w Niemodlinie, powstałych w technologii tzw. wielkiej płyty.

5.2.3. ZABYTKI NIERUCHOME – CHARAKTERYSTYKA

Na terenie gminy Niemodlin zdecydowaną większość obiektów wpisanych do rejestru zabytków stanowią domy mieszkalne. Najwięcej zabytków nieruchomych znajduje się w mieście Niemodlin. W przeważającej części do rejestru zabytków są wpisane obiekty z XVIII i XIX wieku. Najstarszymi obiektami są: kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP oraz zespół zabudowań plebanii, zamek oraz mury obronne w Niemodlinie.

Stan zachowania obiektów wpisanych do rejestru zabytków jest stosunkowo dobry. Władze gminy dokładają wszelkich starań, aby zachować dziedzictwo kulturowe. Ponadto okres II wojny światowej w mieście Niemodlin nie przyniósł zbyt dużych zniszczeń, szacuje się, że ok. 10%. Mniej szczęścia miały mniejsze miejscowości np. Tłustoręby, gdzie zniszczenia są szacowane na 95%. Trzeba też pamiętać o zniszczeniach powojennych i celowych rozbiórkach obiektów nie wpisujących się w sytuację polityczną (m.in. zbór protestancki).

Na szczególną uwagę zasługuje średniowieczny układ urbanistyczny rynku w Niemodlinie. Jest to przypadek tzw. „ulicówki”, czyli rynku położonego wzdłuż jednej ulicy. Kształtowanie się miejscowości na terenie województwa opolskiego charakteryzuje się wysoko uporządkowaną przestrzenią, wynika to z tradycji i dawnych, przestrzeganych regulacji urzędowych.

Architektura sakralna

Najstarszym obiektem sakralnym na terenie gminy Niemodlin jest kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Niemodlinie, powstał on w XIII wieku i stanowił dominantę w krajobrazie Niemodlina. Większości są to kościoły jednowieżowe, mające stanowić dominantę w miejscowości. Kościoły w Niemodlinie, Graczu oraz Szydłowcu Śląskim posiadają wieże spiczaste. Wszystkie kościoły są

salowe. Jedynie kościół w Niemodlinie posiada prezbiterium węższe niż korpus. Materiałem budowlanym obiektów była cegła i kamień.

- **Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Niemodlinie II poł. XIII - XIX, Nr rej.: 300/58 z 20.02.1958 r.**

Kościół w Niemodlinie po raz pierwszy wzmiankowany jest w 1228 r., a po nadaniu praw miejskich figuruje od 1290r. jako kościół parafialny. Od 1389 do 1810 świątynia niemodlińska była kościołem kolegiackim. Kościół wzniesiony w stylu gotyckim z przekształceniami barokowymi. W prezbiterium znajduje się ołtarz główny z obrazem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny z fragmentami regencyjnymi, rokokowymi, a także dwie rzeźby św. Piotra i Pawła. Obecny ołtarz główny został ufundowany w 1822 roku. Fundatorami byli hrabia Fryderyk Prashma, proboszcz Ilgner, częściowo skorzystano także z fundacji hrabiny Joanny Prashma. Centralnym elementem ołtarza jest obraz Matki Bożej Wniebowziętej, kopia obrazu Guida Reniego. Kościół od strony północnej i wschodniej otoczony jest murem ceglanym uzupełnionym kamiennym (XVIII w.). Na placu przed kościołem znajduje się zabytkowa latarnia z początku XX wieku.

Rys.1 Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP w Niemodlinie

- **Kościół pw. Imienia Marii w Szydłowcu Śląskim 1616-1617, 853/64 z 8.05.1964 r.**

W Szydłowcu Śląskim, który stanowił majątek rodziny Pücklerów, znajdują się pozostałości założenia pałacowo-parkowego oraz renesansowy kościół z początku XVII w. z kompleksowym wyposażeniem wnętrza. Ze względu na wartość historyczną i klasą artystyczną renesansowego wyposażenia (ołtarze, chrzcielnica, krucyfiks, ambona) stanowi unikat w skali województwa. Podlega administrowaniu Parafii Rzymskokatolickiej w Niemodlinie. Pierwotny kościół był drewniany wzmiankowany w 1335 r. W 1616 r. protestanci wzniesli obecny, murowany, w 1629 r. edyktem cesarza Ferdynanda II zwrócony katolikom. W 1945 r. kościół zamieniono na kuźnię i warsztat, jednak szybko przywrócono go wiernym. Nad wejściem tablica erekcyjna z herbami Pückler i Odrowąż. Wewnątrz ołtarz, ambona, konfesjonał, stalle i ławki, dzieła nyskich artystów: rzeźbiarza Hermanna Fischera i malarza Caspra Wincklera. Obok stała kaplica z pocz. XVII w., zniszczona w 1945 r. W kościele zachowało się pierwotne, manierystyczne wyposażenie, które są dziełem artystów z Nysy.

Rys. 2. Kościół pw. Imienia Marii w Szydłowcu Śląskim

- **Grabin, kościół parafialny pw. św. Mikołaja XVI w., 1729 r. Nr rej.: 1069/66 z dn. 20.10.1966 r.**

Kościół w Grabinie wybudowany został w 1692 roku, następnie rozbudowany w 1728 roku. Wyposażony został w dzwon, który odlany był w 1602 roku przez Piotra Herela z Nysy. Wewnątrz świątyni znajdują się:

- gotycka rzeźba Matki Boskiej z początku XV wieku,
- barokowa rzeźba Chrystusa z XVIII wieku,
- rzeźba św. Jana Nepomucena z 1729 r.

Rys. 3. Kościół pw. św. Mikołaja w Grabinie

- **Gracze, kościół parafialny pw. Świętej Trójcy, 1696, 1824, Nr rej.: 624/59 z dn. 13.11.1959 r.**

Historia kościoła sięga XIV wieku - po raz pierwszy w dokumentach parafia w Graczach wzmiankowana jest w 1376 roku, a kościół parafialny wzmiankowany jest w rejestrze świętopietrza z 1447 roku w archiprezbiteracie niemodlińskim. W XVIII wieku kościół funkcjonuje już pod wezwaniem Trójcy Świętej, jako kościół filialny parafii w Niemodlinie, a od 1890 roku jako filia parafii w Rogach. W 1950 roku,

po ponownym erygowaniu parafii, kościół w Graczach staje się również kościołem parafialnym.

Rys. 4. Kościół pw. św. Trójcy w Graczach

Architektura rezydencjonalna

Na terenie gminy Niemodlin występuje mało obiektów architektury rezydencjonalnej. Najstarszym przykładem i zarazem zabytkiem o największym znaczeniu dla gminy jest niemodliński zamek. Jego historia sięga czasów średniowiecza. Pozostałe budynki nie posiadają bardzo dużej wartości artystycznej. Są to obiekty małe metrażowo. O prostej konstrukcji. Dwór w Szydłowcu Śląskim reprezentował dobrą architekturę historyzującą. Był to dwór neogotycki, wzorowany na średniowiecznych zamkach z krenelażem, niestety do dziś zachowały się tylko ruiny.

- **Krasna Góra, dwór, II poł. XVIII, poł. XIX, 1013/65 z 08.05.1965**

Dwór wybudowany w II połowie XVIII w. Został przebudowany w wieku XIX. Otacza go park z XIX wieku. Jest to prosty budynek na planie prostokąta, dwukondygnacyjny z poddaszem mieszkalnym. Posiada bardzo wysoki dach naczółkowy. Dekoracja bardzo prosta, wejście zdobią dwa pilastry korynckie, pod oknami umieszczono naczółki.

Rys.5. Krasna Góra, dwór

- **Rogi, dwór z zabudowaniami folwarcznymi (budynki mieszkalne, 2 stodoły, dawny spichlerz, stajnia, obora), 1 poł. XIX, 966/65 z 27.01.1965**

Budynek powstał ok. 1800 r. Po niemal 100 latach w 1897 r. został wzbogacony o dodatkowe skrzydło mieszkalne. Początkowo stanowił mieszkanie dla miejscowych dzierżawców. W latach 1896-1916 zamieszkał tu hrabia Hans Praschma. Dziś w budynku znajduje się szkoła. Jest to obiekt 3-kondygnacyjny z okrągłą wieżą widokową. Pierwsze piętro stanowi piano nobile. Dwór w bardzo dobrym stanie.

Rysunek 6. Rogi, dwór

- **Zamek w Niemodlinie, Nr rej.: 20/50 z 22.05.1950 r.**

Zamek to wielka, późnorennesansowa rezydencja otoczona zabudowaniami przyzamkowymi. Wiedzie do niego budynek bramny z drugiej połowy XVIII wieku, a wieża prowadzi na dziedziniec zamkowy. Budowla wzniesiona została w kilku etapach w latach 1573-77, 1589-92, a ostatecznie w roku 1610. Zachowana pełna zabudowa zamku czteroskrzydłowego wokół prostokątnego dziedzińca otoczonego arkadami powtarza znany z innych przykładów późnorennesansowy typ wielkiej rezydencji. Warto również zwrócić uwagę na otoczenie - mały park zamkowy. Ukształtowany został w XIX i XX w. w miejscu dawnych ogrodów i parku w stylu angielskim. Rośnie tu wiele cennych drzew, pośród nich wiekowe cisy. Uwagę przykuwają również kamienne, barokowe figury. Są to postacie świętych: Jana Nepomuka i Antoniego oraz Wendelina i Florianiana. Znajdują się one przy osiemnastowiecznym moście nad dawną fosą. Na zamku kręcono sceny do filmu "Jasminum" Jana Jakuba Kolskiego. Do dziś Obecny zamek jest w rękach prywatnych, nie jest udostępniony do zwiedzania.

Rys. 6. Zamek w Niemodlinie

- **Pozostałości zabudowy dworskiej XVII Nr rej.: 1017/65 z 8.05.1965 r.**

Ruiny dworu Pücklerów z 1565 r., gruntownie przebudowanego w 1854 r., zniszczonego w 1945 r. Wówczas pozostały resztki kamiennie - ceglanych murów, niegdyś stanowiły granice posiadłości dworskiej. Wokół znajduje się dawny park krajobrazowy z wkomponowaną rzeką Ścinawą.

Rys. 7. Pozostałości zabudowy dworskiej w Szydłowcu

Budownictwo mieszkalne

Stanowi najliczniej reprezentowaną grupę zabytków w gminie Niemodlin. Największa ilość zabytkowych budynków mieszkalnych znajduje się w Niemodlinie na rynku. Nie są one spójne pod względem artystycznym. Powstawały najczęściej od XVIII do XIX wieku. Najprostsze obiekty są jednokondygnacyjne z użytkowym poddaszem, nie posiadają praktycznie dekoracji zewnętrznej. Na rynku niemodlińskim znajdują się budynki bardziej reprezentacyjne, nie są one jednak jednolite stylistycznie, nie posiadają też tej samej wysokości. Najczęściej są to budynki dwukondygnacyjne z użytkowym poddaszem, rodzaje dachów są różne naczółkowe, proste dwuspadowe. Jednak są też większe trzykondygnacyjne. Najczęstszą dekoracją są różnego typu naczółki nadokienne (np. łuk w ośli grzbiet, łuk prosty, łuk dwuramienny). Estetyczne wrażenie psuje źle dobrana kolorystyka budynków, liczne szyldy reklamowe oraz niepoprawnie wykonywane ocieplenie.

Zabytki techniki

Brak naturalnych bogactw i słabo rozwinięta wieś sprawiały, że w XIX w. panowały feudalne stosunki własnościowe. Całkowite uwolnienie od pańszczyzny nastąpiło w 1851 r. Rozwój przemysłu przyczynił się do wzrostu liczby ludności n terenie dzisiejszej gminy Niemodlin. Duże znaczenie dla rozwoju przemysłu miało wybudowanie linii kolejowej. Jednym z najstarszych zabytków techniki funkcjonujący

od „prastarych czasów” według Janiny Domskiej był młyn wodny zwany zamkowym. W XIX wieku został gruntownie przebudowany, w 1903 r. został wybudowany młyn parowy zwany młynem Knorra. Był on największy w powiecie i służy do dziś. Na terenie gminy istniało wiele firm m.in. browary, zakłady budowlane, kaflarnie, tartaki, cegielnie, gazownia.

Niedaleko linii kolejowej znajduje się największa w mieście cegielnia. Należała do spółki Wiesnera. Jej głównym założeniem była produkcja dachówek. Stanowiła znaczące miejsce pracy. Zatrudniała w 1922 r. ok. 80 pracowników. Obiekt użytkowany.

Rys. 8. Cegielnia w Niemodlinie

Kopalnia w Graczach należy do najstarszych kopalni bazaltu w Polsce. Wydobycie bazaltu na większą skalę było możliwe dzięki wybudowaniu kolejki pod koniec XIX wieku. Po I wojnie światowej rozpoczęto mechanizację kopalni, dokładnie w 1927 r. W latach międzywojennych zarządzał nią Erhard Zernik. W 1939 r. zakład wraz z kamieniołomem przejęła firma z Olsztyna Loesch i spółka. Rozpoczęto wtedy produkcję grysów. Przed wojną firma zatrudniała ok. 400 pracowników.

Po zakończeniu działań wojennych wznowiono produkcję w 1946 r. W 1997 r. firma przeszła prywatyzację. Do dziś stanowi ważny ośrodek przemysłowy w gminie.

Rys 9. Kopalnia w Graczach

Układy ruralistyczne i urbanistyczne

Na obszarze gminy występują cenne układy ruralistyczne, zlokalizowane w najstarszych częściach wsi. Występują we wsiach: Sarny Wielkie, Gracze, Radoszowice, Magnuszowice, Magnuszowiczki, Szydłowiec Śląski, Rzędziwojowice, Molestowice, Góra, Rutki, Tarnica, Rogi, Gościejowice, Grodziec, Roszkowice, Tłustoręby, Krasna Góra, Grabin, Jakubowice, Jaczowice, Lipno. Większość z tych wsi posiada średniowieczny rodowód, mają przede wszystkim układ ulicowy z nieregularnością w miejscu istnienia założeń folwarcznych. Każda z ww. wsi tworzy historyczny układ przestrzenny, charakteryzuje się wysokimi walorami widokowymi i historycznymi. Na szczególną uwagę zasługują wsie wzdłuż Nysy Kłodzkiej, połączone drogą rozciągającą się z północy od wsi Sarny Wielkie na południe do wsi Grabin. Na terenie wsi cennych ruralistycznie występują charakterystyczne historyczne układy zabudowy zagrodowej. Domy są ustawione przede wszystkim szczytem do ulicy, a na środku znajduje się duże podwórze otoczone zabudową zagrodową. W centrum wsi często zlokalizowany jest kościół stanowiący dominantę. Charakterystyczny element stanowią również stare stacje transformatorowe oraz kapliczki przydrożne. Nowa zabudowa w większości przypadków nie nawiązuje do dawnych układów, domy jednorodzinne zwrócone są przede wszystkim frontem do

ulicy. Warto zwrócić uwagę na układ ruralistyczne miejscowości Gracze oraz Sarny Wielkie. W Graczach posiadających układ ulicówkę zachowały się w stopniu dobrym jednolite fragmenty historycznego układu przestrzennego. W Sarnach Wielkich zachował się w stopniu dobrym historyczny ogólny układ przestrzenny również posiadający układ tzn. ulicówkę. Najpowszechniejszym rodzajem zabudowy były układ na kształt litery „U”. Oba przykłady są ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków. Warto więcej uwagi poświęcić rynkowi niemodlińskiemu.

- **Rynek w Niemodlinie Nr rej.: 56/50 z 12.03.1950 r.**

Charakteryzuje się unikalnym, średniowiecznym układem urbanistycznym (wrzecionowaty). To rzadko spotykany przykład tzw. „ulicówki”, czyli rynku położonego wzdłuż jednej ulicy, z zespołem kamieniczek pochodzących głównie z XVIII i XIX w. zakończony z jednej strony kościołem, a z drugiej zamkiem. Jest wpisany do rejestru zabytków, a w związku z tym objęty jest rygorami ochrony konserwatorskiej, wynikającymi z Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami). Jako najcenniejszy w gminie układ przestrzenny chroniony jest również poprzez zapisy miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Śródmieścia Niemodlina zatwierdzonego Uchwałą Nr XII/96/99 Rady Miejskiej w Niemodlinie z 30.09.1999 r. (Dz. Urz. Woj. Opolskiego z 15-04- 2002 r. nr 30 poz. 460).

Rys. 10. Zabudowa rynku w Niemodlinie

Architektura obronna

- **Mury miejskie w Niemodlinie**

Niemodlińskie mury miejskie stanęły w miejscu starych wałów prawdopodobnie dopiero w późnym średniowieczu. Linia murów miejskich, chroniła społeczność miasta od strony południowej. Wybudowanych one były pomiędzy zamkiem i kościołem. Wzmocnione były wieżą bramną tzw. nyską, usytuowaną po stronie zachodniej, obok kościoła, oraz ośmioma innymi, mniejszymi wieżami obronnymi, ulokowanymi wzdłuż murów. Od wschodu również znajdowała się wieża bramna, zwana opolską. Obie bramy zostały rozebrane w XIX w. Obecnie zachowały się pozostałości murów miejskich Niemodlina.

Rys. 11. Pozostałości średniowiecznych murów miejskich

Parki

Na terenie Gminy Niemodlin występują zabytkowe parki podworskie, wpisane do rejestru zabytków. Parki są istotnym elementem krajobrazu tych wsi i świadczą o świadomym uporządkowaniu i zagospodarowaniu przestrzeni.

Niewątpliwie na wyróżnienie zasługuje dawny **park romantyczno-krajobrazowy** wraz z ogrodem dendrologicznym w Lipnie, który jest najstarszym tego typu ogrodem w Polsce. Zwiedzanie tego miejsca umożliwiają wytyczone ścieżki przyrodnicze: ścieżkę w Ogrodzie Dendrologicznym oraz ścieżkę Przyrodniczo – Dydaktyczną w Zespole Przyrodniczo – Krajobrazowym „Lipno”.

- **Park w Lipnie Nr rej.: P/1/54 z 17.04.1954 r.**

Tutejszy las stanowi pozostałość po dawnym parku. Miejsce to wiąże się z działalnością Jana Nepomucena Karola Praschmy i jego ogrodnika z Wirtembergii. Z jego inicjatywy dotychczasowy zwierzyńiec, zamieniono na modny wówczas park angielski. Z jego pozostałości zachowała się kapliczka pustelnika oraz zadaszone

źródło. Część parku stanowił ogród dendrologiczny. Rośnie tu wiele okazów drzew także egzotycznych. Do najciekawszych należy ambrowiec amerykański, azalia japońska, grójecznik japoński, różanecznik fioletowy, mahonia pospolita. Wiele okazów zakwalifikowano do najstarszych w Polsce, wśród z nich tulipanowiec amerykański (prawie 200 – letni okaz mierzy w obwodzie 418 cm i ma 30 m wysokości).

Rys. 12. Park w Lipnie

Stosunkowo dobrze utrzymany jest również **park w Rogach**, którego użytkownikiem jest Publiczna Szkoła Podstawowa w Rogach, wymaga jedynie niewielkich prac porządkowych. Stan pozostałych parków wymaga przeprowadzenia niezwłocznych, daleko idących zabiegów pielęgnacyjnych i porządkowych.

Na terenie gminy znajduje się 6 parków zabytkowych umieszczonych w rejestrze Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to parki zabytkowe w:

- Grabinie - właściciel Gmina Niemodlin;
- Jakubowicach - właściciel Skarb Państwa, właściciele prywatni;
- Krasnej Górze- właściciel prywatny oraz Lasy Państwowe,
- Niemodlinie - właściciel prywatny,
- Rogach – właściciel Gmina Niemodlin,
- Szydłowcu – właściciel Gmina Niemodlin, Lasy Państwowe, właściciele prywatni.

Charakterystycznym elementem krajobrazu wsi na terenie gminy Niemodlin są również liczne, niewielkie zabytkowe cmentarze. Często ich stan jest zły i mają

nieczytelną formę, jednak stanowią jeden ze znaczących elementów krajobrazu kulturowego wsi. Część z nich zatraciła już materialne cechy zabytku.

5.2.4. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE – CHARAKTERYSTYKA

Archeologiczne Zdjęcie Polski to nazwa realizowanego na terenie całej Polski od 1978 r. przedsięwzięcia poszukiwania, rejestrowania i nanoszenia na mapy stanowisk archeologicznych. Celem tych działań jest uzyskanie informacji potrzebnych do celów naukowych i konserwatorskich (związanych z ochroną zabytków). Przedsięwzięcie jest koordynowane przez poszczególnych wojewódzkich konserwatorów zabytków, a centralna baza danych przechowywana jest w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie.

Poszukiwania stanowisk archeologicznych prowadzone są głównie metodą tzw. badań powierzchniowych, czyli obserwacji powierzchni, głównie wiosną i jesienią. Dodatkowo wykorzystuje się informacje ze źródeł archiwalnych oraz wywiady z mieszkańcami danej miejscowości.

Na terenie Gminy Niemodlin prowadzone są nadal badania archeologiczne i ich wykaz może być uzupełniany o nowoodkryte stanowiska archeologiczne. Udokumentowane stanowiska archeologiczne zgrupowane są na obszarach AZP, obejmują w dużej większości punkty osadnicze. Najstarsze z nich datuje się na okres pradziejów, mają duże znaczenie dla potrzeb rozpoznania oraz ochrony najstarszych śladów obecności człowieka i jego form gospodarowania, które od samego początku przyczyniły się do kształtowania krajobrazu kulturowego. Z kolei najmłodsze odkryte ślady pochodzą już z czasów nowożytnych. Najczęściej spotykaną funkcją stanowiska archeologicznego jest punkt osadniczy. Dużą wartość ma odkrycie i ustalenie lokalizacji grodzisk średniowiecznych o własnej formie terenowej, stanowiących warowny obszar na brzegu Ścinawy Niemodlińskiej, będącej w owym okresie granicą Dolnej i Górnej dzielnicy śląskiej. Są to obiekty w pełni dostępne i mogą być znakomitym elementem promocyjnym, wykorzystywanym w turystyce kulturalnej. Wymagają jednak odpowiedniego wyeksponowania w postaci wytyczenia szlaku oraz szczegółowego opisu historycznego i wizualizacji pierwotnego wyglądu. Zestawienie wszystkich stanowisk archeologicznych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Gmina Niemodlin – wykaz stanowisk archeologicznych

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Blizsze określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
1.	Brzęczkowice	1	Punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		-
			Punkt osadniczy		średniowiecze		-
2.	Gościejowice	1	Ślad osadniczy		pradzieje		-
			Punkt osadniczy		XIV-XV w.		-
3.	Góra	1	Grodzisko stożkowate		XIV-XV w.		A – 401/75
4.	Góra	2	Ślad osadniczy		neolit	dz. gr. 96/2	-
5.	Grabin	2	grodzisko		XIII – XIV w.		A – 453/77
6.	Gracze	1	punkt osadniczy		średniowiecze XIV – XV w.	dz. gr. 181/2	-
			punkt osadniczy		XVI – XVIII w.		
7.	Gracze	2	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 379	-
			punkt osadniczy		średniowiecze XIV – XV w.		
			punkt osadniczy		XVII – XVIII w.		
8.	Gracze	3	punkt osadniczy	łużycka			-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
9.	Gracze	4	punkt osadniczy		neolit (?)	dz. gr. 580/14	-
			punkt osadniczy		IX – 1 poł. X w.		
			punkt osadniczy		XIV – XV w.		
10.	Gracze	5	śląd osadniczy		pradzieje		-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
11.	Grodziec	1	punkt osadniczy		średniowiecze		
12.	Grodziec	2	osada		wczesne średniowiecze		-
13.	Grodziec	3	śląd osadniczy		nieokreślona	Brak lokalizacji	-
14.	Grodziec	4	osada produkcyjna	przeworska	faza d		A-69/2009
15.			punkt osadniczy		VI - IX w.		
16.	Jakubowice	1	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
17.	Jakubowice	2	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
18.	Jakubowice	3	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
19.	Krasna Góra	1	grodzisko		XIV - XVI w.		A-356/73
20.	Krasna Góra	2	punkt osadniczy		XI – XIII w.		-
			osada		XIV – XV w.		
21.	Krasna Góra	3	osada		wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji	-
22.	Krasna Góra	4	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
23.	Krasna Góra	5	punkt osadniczy		XIV – XV w.		-
24.	Magnuszowiczki	1	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
25.	Magnuszowiczki	2	grodzisko stożkowate		XIII - XIV w.	dz. gr. 78	A-400/75
26.	Magnuszowiczki	3	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
27.	Magnuszowiczki	4	śląd osadniczy		nieokreślona	Brak lokalizacji	-
28.	Molestowice	1	grodzisko stożkowate		XV w.	dz. gr. 41	A-361/73
29.	Molestowice	2	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
30.	Niemodlin	1	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		-
31.	Niemodlin	2	grodzisko (?) kasztelania zamek		XIII(?)/XIV-XVIII w.		-
32.	Niemodlin	3	miasto		XIV – XVIII w.		-

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
33.	Niemodlin	4	osada		średniowiecze		-
			skarb		XIV w.		
34.	Niemodlin	5	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	
35.	Niemodlin	6	śląd osadniczy		wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji	
36.	Niemodlin	7	skarb		XV-XVI w.		-
37.	Piotrowa	1	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	
38.	Radoszowice	1	punkt osadniczy	przeworska	okres rzymski	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
39.	Radoszowice	2	punkt osadniczy	przeworska	okres rzymski	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
40.	Radoszowice	3	śląd osadniczy		młodsza epoka kamienia		-
			punkt osadniczy	łużycka			
			punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		
41.	Radoszowice	4	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 181/1, 188/5, 189/6, 190, 191	-
			punkt osadniczy	łużycka (?)			
			punkt osadniczy		IX-X w.		
			punkt osadniczy		XI-XII w.		
42.	Radoszowice	5	punkt osadniczy	łużycka		dz. gr. 183/1, 184	-
43.	Radoszowice	6	punkt osadniczy		paleolit		-
			punkt osadniczy		neolit		
			punkt osadniczy	pucharów lejowatych	neolit		
			punkt osadniczy		pradzieje		
44.	Radoszowice	7	Osada		epoka brązu	Brak lokalizacji	-
45.	Radoszowice	8	punkt osadniczy		pradzieje	dz. gr. 66/2	-
			punkt osadniczy		IX-X w.		
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
46.	Radoszowice	9	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 53	-
			punkt osadniczy		XI - XII w.		
			punkt osadniczy		XIV - XV w.		
			punkt osadniczy		XVI – XVIII w.		
47.	Radoszowice	10	śląd osadniczy		epoka brązu/okres halszacki	dz. gr. 74	-
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
48.	Radoszowice	11	punkt osadniczy		paleolit	Brak lokalizacji	-
49.			punkt osadniczy		neolit		
50.	Rogi	1	grodzisko domniemane		późne średniowiecze – okres nowożytny	dz. gr. 147/1	-
51.	Rogi	2	kopiec		późne średniowiecze – okres nowożytny	dz. gr. 104/3	-
52.	Roszkowice	1	punkt osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
			osada		późny OWR		
			punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		
			punkt osadniczy		średniowiecze		
53.	Roszkowice	2	grodzisko		XIV-XVI w.		A- 547/80
54.	Roszkowice	3	śląd osadniczy		neolit (?)		-
55.	Roszkowice	4	osada		XII w. (?)	Brak lokalizacji	-
56.	Roszkowice	5	punkt osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
57.	Roszkowice	6	punkt osadniczy		pradzieje		-

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
58.	Rzędziwojowice	1	punkt osadniczy		XIV-XV w.		A-557/80
59.	Rzędziwojowice	2	śląd osadniczy		wczesne średniowiecze	dz. gr. 59	-
60.	Rzędziwojowice	3	punkt osadniczy		epoka kamienia – mezolit		-
			śląd osadniczy		wczesne średniowiecze		
61.	Rzędziwojowice	4	śląd osadniczy		pradzieje		-
62.	Sady	1	obozowisko		mezolit (?)		-
			punkt osadniczy	łużycka	(?)		
			punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		
			punkt osadniczy		średniowiecze		
63.	Sady	2	punkt osadniczy		pradzieje		-
64.	Sarny Wielkie	1	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
65.	Sarny Wielkie	2	punkt osadniczy	(?)	neolit	Brak lokalizacji	-
66.	Sarny Wielkie	3	osada		średniowiecze	dz. gr. 129	-
67.	Sarny Wielkie	4	osada hutnicza	przeworska	faza D	dz. gr. 130, 131	-
68.	Sarny Wielkie	5	osada		średniowiecze	dz. gr. 93/5, 95/2	-
69.	Sarny Wielkie	6	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
70.	Sarny Wielkie	7	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
71.	Sarny Wielkie	8	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
72.	Szydłowiec Śląski	1	osada		wczesne średniowiecze	Działka nr 141 i 146	
73.	Szydłowiec Śląski	2	Śląd osadniczy		Okres rzymski		
74.	Szydłowiec Śląski	3	Śląd osadniczy		Epoka kamienia	Wzgórze w Szydłowcu Śląskim	
75.	Szydłowiec Śląski	4	Śląd osadniczy		Okres rzymski	Ogród zamkowy	
76.	Tarnica	1	grodzisko stożkowate		XIII-XIV w.	nr działki: 112	A-60/2007
77.	Tarnica	2	śląd osadniczy		pradzieje	działka nr: 23/2	-
			osada		XIV-XV w.		
78.	Tarnica	3	śląd osadniczy	łużycka		Brak lokalizacji	-
79.	Tarnica	4	punkt osadniczy	łużycka	epoka brązu	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy	przeworska	okres rzymski		
80.	Tarnica	5	punkt osadniczy		epoka kamienia		-
81.	Tarnica	6	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 23/2	A-543/80
			punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu – okres halsztacki		
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
82.	Tarnica	7	punkt osadniczy	przeworska (?)	okres wpływów rzymskich	dz. gr. 35/2	A-561/80
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		
83.	Tarnica	8	śląd osadniczy		mezolit	dz. gr. 62	-
84.	Tarnica	9	punkt osadniczy		pradzieje	dz. gr. 66/1	A-542/80
			punkt osadniczy		XIV-XV w.		

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Kultura	Chronologia	Bliższe określenie lokalizacji	Nr rej. zab.
85.	Tarnica	10	punkt osadniczy		wczesne średniowiecze	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		średniowiecze		
86.	Tarnica	11	punkt osadniczy		epoka kamienia	Brak lokalizacji	-
87.	Tarnica	12	punkt osadniczy	łużycka?	V okres epoki brązu – okres halsztacki	dz. gr. 106/2	-
88.	Tarnica	13	punkt osadniczy		neolit		-
89.	Tarnica	14	punkt osadniczy		epoka kamienia	dz. gr. 50	-
90.	Tarnica	15	punkt osadniczy		mezolit	dz. gr. 273/3	-
			punkt osadniczy		pradzieje		
91.	Tłustoręby	1	punkt osadniczy		neolit		-
			osada	łużycka	V okres ep. Br./okres halsztat		
			osada prod.		OWR		
			punkt osadniczy		średniowiecze		
			punkt osadniczy		IX-X w.		
92.	Tłustoręby	2	grodzisko		XI-XII w.		A-7/2001
			grodzisko		XIV-XV w.		
93.	Tłustoręby	3	punkt osadniczy		neolit		-
94.	Tłustoręby	4	punkt osadniczy		okres wpływów rzymskich	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		wczesne średniowiecze		
95.	Tłustoręby	5	śląd osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
96.	Tłustoręby	6	punkt osadniczy		neolit		A-560/80
			punkt osadniczy	łużycka	(?)		
			punkt osadniczy		X-XII w.		
97.	Tłustoręby	7	punkt osadniczy	łużycka	(?)		-
			punkt osadniczy		OWR		
98.	Tłustoręby	8	śląd osadnictwa		paleolit	Brak lokalizacji	-
99.	Tłustoręby	9	punkt osadniczy		neolit	Brak lokalizacji	-
			punkt osadniczy		epoka brązu		
100.	Tłustoręby	10	śląd osadniczy	(?)	(?)	Brak lokalizacji	-
101.	Tłustoręby	11	osada		XIV-XV w.	dz. gr. 36, 37/1, 61, 62	A-576/80
102.	Tłustoręby	12	punkt osadniczy		epoka kamienia	Brak lokalizacji	-

5.2.5. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji w październiku 2003r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

- Tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego;
- Sztuki widowiskowe;
- Zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne;
- Wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata;
- Umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Na terenie gminy można odnaleźć liczne przykłady szacunku dla historii obszaru i ważne inicjatywy mieszkańców, np.:

- Liczne wolnostojące figury na otwartym terenie;
- Cenne nagrobki;
- Krzyże i kapliczki przydrożne wotywno bądź niekubaturowe;
- Działalność Gminnego Ośrodka Kultury;
- Działalność koła gospodyń wiejskich kultywującego miejscowe zwyczaje;
- Działalność gminnych bibliotek.
- Warte zwrócenia uwagi jest funkcjonowanie basenu na świeżym powietrzu. Otwarty w 1935 w Lipnie (ob. Niemodlin) cieszy się dużą popularnością wśród mieszkańców i turystów. Obiekt służył w 1936 roku. pływakom olimpijskim do ćwiczeń

1.1.2. ZABYTKI RUCHOME

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, gminy nie są zobowiązane do prowadzenia ewidencji zabytków ruchomych. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Opolu prowadzi i sukcesywnie uzupełnia ewidencję zabytków ruchomych. W pozostałym zakresie są to zabytki, będące wyposażeniem wewnątrz kościołów i rezydencji. Zestawienie zabytków ruchomych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Zabytki ruchome

Grabin, kościół parafialny pw. św. Mikołaja.				
Obiekt	datowanie	styl	materiał	Nr rejestru
1. ołtarz główny	2 poł. XVIII w.	rokoko	drewno, stiuk	370 / 67
2. obraz ołtarzowy	2 ćw. XVIII w.	barok	olej na płótnie	- // -
3. ołtarz boczny z grupą „Ukrzyżowania”	XVIII wiek	barok	figury drewniane	
4. Ołtarz boczny z figurą św. Jana Nepomucena	XVIII/ XIX w.	późny barok	drewno	
5. balustrada przed ołtarzem	XVIII wiek	barok	drewniana	
6. kartusz herbowy na elewacji kościoła	1728	barok	kamień	
7. rzeźba św. Jana Nepomucena	XVIII w.	barok	drewniana	839/ 92
8. rzeźba NMP z Dzieciątkiem	1 ćw. XV w.	gotyk	drewniana	- // -
9. organy (instrument wraz z szafą organową)	1909 r.	XX w.	drewno polichromo wane	Ks.B.t.IV-306/14

Niemodlin, Parafia Rzymskokatolicka pw. Wniebowzięcia NMP w Niemodlinie				
Obiekt	datowanie	styl	materiał	Nr rejestru
Zespół malowideł ściennych z kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP w Niemodlinie:				Ks.B.t.III-272/1-4/13
1. Dekoracja malarska ścian i sklepienia prezbiterium	I warstwa XV w. II warstwa ok. 1651 r. III warstwa 1 ćw. XVIII w. Żebra sklepienne XVI w.	gotyk barok późny barok		Ks.B.t.III-272/1-4/13
2. Malowidło ścienne w kaplicy północnej	po 1651 r.	barok	polichromia na tynku	Ks.B.t.III-272/1-4/13

3. Malowidło ścienne w kaplicy południowej	po 1651 r.	barok	polichromia na tynku	Ks.B.t.III-272/1-4/13
4. Dekoracja malarska łuku tęczowego i ściany tęczowej	XVIII w.	późny barok	polichromia na tynku	Ks.B.t.III-272/1-4/13

Gracze, kościół pw. św. Trójcy.				
Obiekt	datowanie	styl	materiał	Nr rejestru
1. ołtarz główny	2 poł. XIX w.	neobarok	drewno, stiuk	962 / 1-11/97
2. obraz Trójcy Św. z ołtarza głównego	XIX w.	neobarok	olej/ płótno	- // -
3. figury putt z ołtarza głównego	2 poł. XVIII w.	barok	figury drewniane	- // -
4. chrzcielnica	1 poł. XIX w.	klasycyzm	Drewno	- // -
5. płyta epitafijna Gabriela von Schmoltz z Rutek	1593 r.	manieryzm	kamienna	- // -
6. figura św. Jana Nepomucena	k. XVIII w.	późny barok	drewno	- // -
7.obrazy Drogi Krzyżowej	XVIII/XIX w.	cechy baroku	olej/płótno	- // -
8. kielich	2 poł. XIX w.	neogotyck	Metal	- // -
9. monstrancja	2 poł. XIX w.	neobarok	Metal	- // -
10. lampa wieczna	k. XIX w.	eklektyzm	Metal	- // -
11. kociołek na wodę	k. XIX w.	eklektyzm	Metal	- // -
12. dzwon na wieży	XVIII w.	barok	metal	- // -
13. krata w oknie zakrystii	1824 r.	-	Metal	
14. wiatrowskaz	1696 r.	barok	Metal	

Jaczowice, kapliczka przydrożna z 1 poł. XIX wieku – w niej obraz Ukrzyżowania na blasze, ludowy, XIX w.

Rogi, wyposażenie kościoła drewnianego pw. Nawiedzenia NMP przechowywane obecnie częściowo na plebanii nowego kościoła neoromańskiego pw. Wszystkich Świętych, wybudowanego w sąsiedztwie starego w 1901-3 wieku. Sam kościół drewniany rozłożony na elementy składowany jest w skansenie bierkowickim w Opolu; nieliczne dzieła wchodzące w skład jego wyposażenia eksponowane są w Muzeum Diecezjalnym w Opolu.

Obiekt	datowanie	styl	materiał	Nr rejestru
1. ołtarz główny, balustrada	1 poł. XVIII w.	barok	drewno, stiuk	skansen
2. chrzcielnica	XIX w.	neobarok	drewno	- // -
3. ambona	XVIII w.	barok	drewniana	- // -
4. ławka	2 poł. XVIII w	barok	drewniana	- // -
5. ławka	2 poł. XVIII w	barok	drewniana	- // -
6. konfesjonał	2 poł. XVIII w.	barok	drewno	- // -
7. empora muzyczna	XVIII w.	barok	drewno	- // -
8. okucia drzwiowe	XVIII / XIX w.	barok	kuty metal	- // -
9. wiatrowskaz	poł. XVIII w.	barok	kuty metal	- // -
10. obraz NMP z Dzieciątkiem z ołtarza głównego	k. XVII w.	barok	olej/ płótno	337 / 64 Muz. Diec.
11. obrazy Drogi Krzyżowej	XVIII / XIX w.	barok ludowy	olej/ płótno	374 / 67
12. obraz Adoracja NMP	XVIII w.	barok	olej/ płótno	- // -
13. figura Jana Nepomucena	XVIII/ XIX w.	późny barok	drewno	Muz. Diec.
14. figura Jana Chrzciciela	XVIII w.	barok	drewno	374 / 67
15. krucyfiks	XVIII w.	barok	drewno	Muz. Diec.
16. epitafium Jana Karta	zm. 1849	klasycyzm	drewno	plebania
17. lichtarz	XVIII w.	późny barok	drewno	- // -

18. świecznik	1 poł. XIX w.	neoklasycyzm	metal	- // -
19. świecznik	1 poł. XIX w.	neoklasycyzm	metal	
20. lampka wieczna	XIX w.	eklektyzm	metal	
21. świecznik	1 poł. XIX w.	neoklasycyzm	Metal	
22. świecznik	1 poł. XIX w.	neoklasycyzm	metal	

Rogi, wyposażenie nowego kościoła pw. Wszystkich Świętych, wybudowanego w pocz. XX wieku w sąsiedztwie starego, drewnianego.

Obiekt	datowanie	styl	materiał	Nr rejestru
1. ołtarz główny	pocz. XX w.	eklektyzm	murowany	-
2. ołtarz boczny	pocz. XX w.	eklektyzm	- // -	-
3. ambona	pocz. XX w.	- // -	drewniana	-
4. chrzcielnica	pocz. XX w.	- // -	kamienna	-
5. prospekt organowy	XIX / XX w.	- // -	drewniany	-
6. krucyfiks	XIX / XX w.	eklektyzm	- // -	-
7. świecznik	pocz. XX w.	eklektyzm	- // -	-

Szydłowiec, wyposażenie kościoła filialnego pw. NMP

Obiekt	datowanie	styl	materiał	Nr rejestru
1. ołtarz główny	1616 - 17	manieryzm	drewniany	412 / 66
2. ambona	1616 - 17	manieryzm	drewniany	626 / 4 / 75
3. chrzcielnica	1616 - 17	manieryzm	drewniany	626 / 4 / 75

4. krucyfiks	1616 - 17	manieryzm	drewniany	412 / 66
5. płaskorzeźba	XVI w.	renesans	majolika	-
6. figura Chrystusa Zmartwychwstałego	2 poł. XVII w.	barok	drewniany	-
7. tablica erekcyjna	1616	manieryzm	kamienna	626 / 4 / 75
8. płyty nagrobne dzieci Hansa Půcklera	1616 - 17	manieryzm	kamienne	412 / 66
9. płyta nagrobna rycerza z rodu Půcklerów (z kaplicy grobowej)	poł XVII w.	manieryzm	kamienna	-
10. płyta Heleny von Půckler	poł. XVII w.	manieryzm	kamienna	-
11. nagrobne figury Baltazara i Polikseny von Půckler	poł. XVII w.	manieryzm	drewniane	302 / 66 Muz. Diec.
12. dzwon	1615	manieryzm	spiż	412 / 66
13. trumny Půcklerów w ruinie kaplicy grobowej	1699	barokowe	metalowe	-
14. antaba i wykładka zamka do zakrystii	1616	barok	metalowe	626 / 4 / 75
Szydłowiec Śl., Pomnik Rycerza – granitowy głąz narzutowy z inskrypcją z 1867 r., na dz. nr 168/3 a.m. 1, nr rejestru : <u>Ks.B.t.II-179/10</u>				

5.3. ZABYTKI NIERUCHOME OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

5.3.1. ZABYTKI NIERUCHOME W WOJEWÓDZKIM REJESTRZE ZABYTKÓW

Dokumentacja Opolskiego Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków wskazuje na istnienie 59 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z urzędu w dniu 8.04.2013 r. został skreślony z rejestru zabytków budynek dawnego młyna wodnego w Gościejewicach, wpisany do rejestru decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Opolu z dnia 22.09.1966 r. pod nr 1650/66. Zgodnie z ustaleniami organu konserwatorskiego budynek dawnego młyna wodnego nie istnieje. Uległ całkowitemu zniszczeniu, a tym samym utracił wartości

zabytkowe. Zestawienie aktualnych obiektów wpisanych do rejestru zabytków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Zabytki nieruchome w wojewódzkim rejestrze zabytków.

Lp.	Gmina	Miejscowość	Obiekt	Adres dawny	Data powstania	Nr decyzji o wpisie do rejestru
1.	Niemodlin	Grabin	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja	Kościół parafialny	XVI – XVIII w.	1069/66 z 20.01.1966
2.	Niemodlin	Grabin	Spichlerz dworski		XIX w.	1651/66 z 22.09.1966
3.	Niemodlin	Grabin	Park		XVIII w.	77/83 z 1.08.1983 r.
4.	Niemodlin	Gracze	Kościół parafialny pw. św. Trójcy		1696, 1824	624/59 z 13.11.1959
5.	Niemodlin	Jakubowice	Dzwonnica wiejska		XIX w.	1652/66 z 22.09.1966
6.	Niemodlin	Jakubowice	Park			78/83 z 1.08.1983
7.	Niemodlin	Krasna Góra	Dwór		II poł. XVIII w., poł XIX w.	1013/65 z 08.05.1965
8.	Niemodlin	Krasna Góra	Spichlerz		XVIII/XIX w.	1013/65 z 08.05.1965
9.	Niemodlin	Krasna Góra	Park		XIX w.	98/84 z 2.02.1
10.	Niemodlin	Lipno	Kaplica leśna		XVIII w.	1654/66 z 22.09.1966
11.	Niemodlin	Lipno	Park			P/1/54 z 17.04.1954
12.	Niemodlin	Niemodlin	STARE MIASTO	Miasto w ramach średniowiecznego założenia		56/50 z 12.03.1950
13.	Niemodlin	Niemodlin	Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP		II poł. XIII-XIX w.	300/58 z 20.02.1958
14.	Niemodlin	Niemodlin	Zespół zabudowań plebanii: plebania		XV w.	856/64 z 08.05.1964
15.	Niemodlin	Niemodlin	Zespół zabudowań plebanii: organistówka		XIX w.	856/64 z 08.05.1964
16.	Niemodlin	Niemodlin	Zamek	Zamek Praschmów		20/50 z 22.05.1950

Lp.	Gmina	Miejscowość	Obiekt	Adres dawny	Data powstania	Nr decyzji o wpisie do rejestru
17.	Niemodlin	Niemodlin	Oficyna i stajnia zespołu zamkowego		II poł. XVIII w., I poł. XIX w.	848/64 z 08.05.1964
18.	Niemodlin	Niemodlin	Budynek bramny zamku		II poł. XVIII w.	849/64 z 08.05.1964
19.	Niemodlin	Niemodlin	Most zamkowy nad dawną fosą		I poł. XVIII w.	850/64 z 08.05.1964
20.	Niemodlin	Niemodlin	Mur z basteją w parku zamkowym		XVI/XVII w.	852/64 z 08.05.1964
21.	Niemodlin	Niemodlin	Park			87/83 z 13.10.1983 852/64 z 8.05.1964
22.	Niemodlin	Niemodlin	Mury obronne		XIV w.	403/58 z 15.06.1958
23.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 3	Dom, ul. Nyska 3	XVIII/XIX w.	1342/66 z 25.04.1966
24.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 5	Dom, ul. Nyska 5	XVIII/XIX w.	1343/66 z 25.04.1966
25.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 7	Arsenał	XII w.	322/58 z 10.03.1958
26.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 10	Dom, ul. Nyska 10	XIX w.	1344/66 z 25.04.1966
27.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 11	Dom, ul. Nyska 11	XVIII w.	1345/66 z 25.04.1966
28.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 13	Dom, ul. Nyska 13	XVIII w.	1346/66 z 25.04.1966
29.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Bohaterów Powstań Śląskich 18	Dom, ul. Nyska 18	XIX w.	1347/66 z 25.04.1966
30.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Brzeska 1		XIX w.	1340/66 z 25.04.1966
31.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Drzymały 4	Dom, ul. Drzymały 2	1800 r.	1341/66 z 25.04.1966
32.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 1		XVIII w.	1318/66 z 16.04.1966
33.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 2	Dom, Rynek 3	1 poł. XIX w.	1319/66 z 16.04.1966
34.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 3	Dom, Rynek 4	XVIII w.	1320/66 z 16.04.1966

Lp.	Gmina	Miejscowość	Obiekt	Adres dawny	Data powstania	Nr decyzji o wpisie do rejestru
35.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 10		1 poł. XIX w.	1321/66 z 16.04.1966
36.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 11		1 poł. XIX w.	1322/66 z 16.04.1966
37.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 18		XVIII-XIX w.	1323/66 z 16.04.1966
38.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 20		XVIII-XIX w.	1324/66 z 18.04.1966
39.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 21		1 poł. XIX w.	1325/66 z 18.04.1966
40.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 23		XVIII-XIX w.	1326/66 z 18.04.1966
41.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 34		XIX w.	1327/66 z 18.04.1966
42.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 39		XVIII w.	1328/66 z 18.04.1966
43.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 41		XIX w.	1329/66 z 23.04.1966
44.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 43		XVIII w.	1330/66 z 23.04.1966
45.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 45	Dom, Rynek 46	XIX w.	1331/66 z 23.04.1966
46.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 46	Dom, Rynek 47	XIX w.	1332/66 z 23.04.1966
47.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 47	Dom, Rynek 48	XVIII/XIX w.	1333/66 z 23.04.1966
48.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 48	Dom, Rynek 50	XIX w.	1335/66 z 23.04.1966
49.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 49	Dom, Rynek 51, dawny ratusz	XIX w.	1336/66 z 23.04.1966
50.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 50	Dom, Rynek 52	XVIII w.	1337/66 z 23.04.1966
51.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 53	Dom, Rynek 56	XIX w.	1338/66 z 23.04.1966
52.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, Rynek 54	Dom, Rynek 57	XVIII w.	1339/66 z 25.04.1966
53.	Niemodlin	Niemodlin	Dom, ul. Szewska 1	Dom, Rynek 49	XIX w.	1334/66 z 23.04.1966

Lp.	Gmina	Miejscowość	Obiekt	Adres dawny	Data powstania	Nr decyzji o wpisie do rejestru
54.	Niemodlin	Rogi	Folwark (budynki mieszkalne, 2 stodoły, dawny spichlerz, stajnia, obora)	Dwór z zabudowaniami folwarcznymi (budynki mieszkalne, 2 stodoły, dawny spichlerz, stajnia, obora)	1 poł. XIX w.	966/65 z 27.01.1965
55.	Niemodlin	Rogi	Park			85/83 z 1.10.1983
56.	Niemodlin	Szydłowiec	Kościół filialny pw. Imienia Marii	Kościół filialny	1616-1617	853/64 z 08.05.1964
57.	Niemodlin	Szydłowiec	Ruina dworu		XVII w.	1017/65 z 08.05.1965
58.	Niemodlin	Szydłowiec	Ruina kaplicy grobowej		XVII w.	1017/65 z 08.05.1965
59.	Niemodlin	Szydłowiec	Park		XIX w.	106/84 z 05.03.1984

5.3.2. ZABYTKI NIERUCHOME W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

W ewidencji prowadzonej przez Wojewódzkiego Konserwatora zabytków znajduje się 669 obiektów. Są to:

Tabela 4. Zabytki nieruchome w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
1.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 50	
2.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 51	
3.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 48	
4.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 54	
5.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 53	
6.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 47	
7.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 46	
8.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 42	
9.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 43	
10.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 44	
11.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 45	
12.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 41	
13.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 40	
14.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 39	
15.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 38	
16.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 36	
17.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 34	
18.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 33	
19.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 32	
20.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 31	
21.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 30	
22.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 27	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
23.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 26	
24.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 11	
25.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 10	
26.	Niemodlin	hotel "Pod Jeleniem"	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 9	
27.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 9A	usytuowany od ul. Drzymały
28.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 8	
29.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 8B	usytuowany od ul. Zawadzkiego
30.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 20	
31.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 20A	usytuowany od ul. Drzymały
32.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 19	
33.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 18	
34.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 12	
35.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 21	
36.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 22	
37.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 23	
38.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 23A	usytuowany od ul. Drzymały
39.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 24	
40.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 25	
41.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 7	
42.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 7B	usytuowany od ul. Drzymały
43.	Niemodlin	poczta	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 5	
44.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 6	
45.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 4	
46.	Niemodlin	dom mieszkalny	Szewska 1	
47.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 3	
48.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 2	
49.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 1	
50.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 26	
51.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 29	
52.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Spółdzielcza 1	
53.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 28	
54.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 25	
55.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 21	
56.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 19	
57.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 17	
58.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 4	
59.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 49	
60.	Niemodlin	d. starostwo	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 34	
61.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 36	
62.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 17	
63.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 16	
64.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 14	
65.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 13	
66.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 9	
67.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 11	
68.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 12	
69.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 10	
70.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 5	
71.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 3	
72.	Niemodlin	zajazd	ul. Brzeska 1	
73.	Niemodlin	plebania ewangelicka	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 52	
74.	Niemodlin	tzw. arsenał	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 7a	
75.	Niemodlin	dom mieszkalny, dawny ratusz	Rynek (dawniej Zawadzkiego)	
76.	Niemodlin	obwarowania miejskie	ul. Lwowska, Podwale, Zawadzkiego	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
77.	Niemodlin	pozostałości parku zamkowego		
78.	Niemodlin	zamek		
79.	Niemodlin	brama zamkowa		
80.	Niemodlin	folwark przy zespole zamkowym		
81.	Niemodlin	most - cztery figury w zespole zamkowym		
82.	Niemodlin	pozostałości obwarowania zamku - basteja		
83.	Niemodlin	kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia NMP	Rynek (dawniej Zawadzkiego)	
84.	Niemodlin	budynek gospodarczy plebanii	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 29	
85.	Niemodlin	plebania	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 29	
86.	Niemodlin	budynek wozowni (tzw. basteja)	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 29	
87.	Niemodlin	organistówka	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 29a	
88.	Niemodlin	oficyna zamkowa II	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 55a	
89.	Niemodlin	oficyna zamkowa I	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 55a	
90.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 14	
91.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 15	
92.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 16	
93.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 25a	
94.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 27a	
95.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 43a	
96.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 44a	
97.	Niemodlin	dom mieszkalny	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 49	
98.	Niemodlin	spichlerz	Rynek (dawniej Zawadzkiego) 42a	
99.	Niemodlin	figura św. Floriana	Rynek (dawniej Zawadzkiego)	
100.	Niemodlin	dwór	ul. Daszyńskiego	
101.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 1	
102.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 3	
103.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 5	
104.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 8	
105.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 14	
106.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 16	
107.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Wojska Polskiego 18	
108.	Niemodlin	trafostacja	ul. Wojska Polskiego	
109.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 1	
110.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 2	
111.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 5	
112.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 7	
113.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 11	
114.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 14	
115.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 16	
116.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 18	
117.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 26	
118.	Niemodlin	dom mieszkalny	Aleja Wolności 28	
119.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 1	
120.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 2	
121.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 3	
122.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 4	
123.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 5	
124.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 6	
125.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 7	
126.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 8	
127.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 9	
128.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Świętojańska 10	
129.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 9	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
130.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 11	
131.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 13	
132.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 15-19	
133.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 21-25	
134.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Mickiewicza 27-31	
135.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 1	
136.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 1	
137.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 2	
138.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 3	
139.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Reymonta 5	
140.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 1	
141.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 2	
142.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 3	
143.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 5	
144.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 6	
145.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 7	
146.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 8	
147.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 9	
148.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Żeromskiego 11	
149.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 5	
150.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 9	
151.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 10	
152.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Opolska 10	
153.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 12	
154.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Opolska 12	
155.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 13	
156.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 17a-c	
157.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 27	
158.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 29	
159.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 32	
160.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 38	
161.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 40	
162.	Niemodlin	zespół cegielni: budynek produkcyjny	ul. Opolska 44	
163.	Niemodlin	zespół cegielni komin	ul. Opolska 44	
164.	Niemodlin	zespół cegielni stróżówka	ul. Opolska 44	
165.	Niemodlin	zespół cegielni: budynek biurowy	ul. Opolska 44	
166.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 46	
167.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Opolska 46	
168.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Opolska 48	
169.	Niemodlin	warsztat kolejowy	ul. Opolska	
170.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Parkowa 2	
171.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Parkowa 3	
172.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Parkowa 4	
173.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Parkowa 5	
174.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Zamkowa 2	
175.	Niemodlin	spichlerz	ul. Zamkowa 2	
176.	Niemodlin	szpital	ul. Zamkowa 4	
177.	Niemodlin	stodoła przy szpitalu	ul. Zamkowa	
178.	Niemodlin	budynek gospodarczy przy szpitalu	ul. Zamkowa	
179.	Niemodlin	trafostacja przy szpitalu	ul. Zamkowa	
180.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Krótka 2	
181.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Krótka 3	
182.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Krótka 5	
183.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Krótka 9	
184.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lwowska 1	jeden i ten sam budynek
185.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podwale 1	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
186.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podwale 2	
187.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podwale 4	
188.	Niemodlin	baszta nr 1	ul. Podwale	
189.	Niemodlin	baszta nr 2	ul. Podwale	
190.	Niemodlin	baszta nr 3	ul. Podwale	
191.	Niemodlin	baszta nr 4	ul. Podwale	
192.	Niemodlin	pozostałości bramy miejskiej	ul. Podwale	
193.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Słowackiego 7	
194.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Słowackiego 8	
195.	Niemodlin	dworzec	ul. Dworcowa 3	
196.	Niemodlin	dwa budynki gospodarcze przy dworcu	ul. Dworcowa 3	
197.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 1	
198.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 2	
199.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 4	
200.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 18	
201.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Dębowa 22	
202.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Polna 3	
203.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Polna 5/7	
204.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Polna 9/11	
205.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Polna 13/15	
206.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 2	
207.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 4/6	
208.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 8/10	
209.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 12/14	
210.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 16/18	
211.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Lipowa 20/22	
212.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzozowa 7	
213.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzozowa 9	
214.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzozowa 11	
215.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzozowa 13	
216.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Szewska 2	
217.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Szewska 4	
218.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Spółdzielcza 1	
219.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 1	
220.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 5	
221.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 5a	
222.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 9	
223.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 9a	
224.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 11	
225.	Niemodlin	dawny spichlerz / magazyn	ul. Kilińskiego 12	
226.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 13	
227.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 15	
228.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 23	
229.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 27	
230.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 29	
231.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Kilińskiego 23	
232.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Kilińskiego 43A	
233.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 1	
234.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 8	
235.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 13a	
236.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 15	
237.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 18	
238.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 19	
239.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 20	
240.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 21	
241.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 22	
242.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 23	
243.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 25	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
244.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 26	
245.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 28	
246.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 33	
247.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 33a	
248.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 37	
249.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 38	
250.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 40	
251.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 42	
252.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 45	
253.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 49	
254.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 51	
255.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 53	
256.	Niemodlin	młyn	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 53	
257.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 63	
258.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 73	
259.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 74	
260.	Niemodlin	przedwojenna synagoga (dom pogrzebowy) - budynek byłej odlewni	ul. Bohaterów Powstań Śląskich 79	
261.	Niemodlin	cmentarz rzymskokatolicki	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
262.	Niemodlin	kaplica cmentarna (zabytkowy przedsionek z kolumnadą i tablicami epitafijnymi)	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
263.	Niemodlin	ogrodzenie cmentarza	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
264.	Niemodlin	mauzoleum przy cmentarzu	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
265.	Niemodlin	trafostacja za plebanią	ul. Bohaterów Powstań Śląskich	
266.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 1	
267.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 3	
268.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 4	
269.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 5	
270.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 7	
271.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 8	
272.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 9	
273.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 9a	
274.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 10	
275.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 11	
276.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 12	
277.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 15	
278.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 16	
279.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 17	
280.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Drzymały 18/20	
281.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Brzeska 1	
282.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 2	
283.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 3	
284.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 4	
285.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 5	
286.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 6	
287.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 7	
288.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 8	
289.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 9	
290.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 10	
291.	Niemodlin	trafostacja	ul. Brzeska 10	
292.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 12	
293.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 14	
294.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 15	
295.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 16	
296.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 17	
297.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 19	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
298.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 20	
299.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Brzeska 20	
300.	Niemodlin	stodoła	ul. Brzeska 20	
301.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Brzeska 21	
302.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Brzeska 21	
303.	Niemodlin	dom - wycug	ul. Brzeska 25	
304.	Niemodlin	stodoła	ul. Brzeska 25	
305.	Niemodlin	trafostacja	przy drodze na Brzeg	
306.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 1	
307.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 2	
308.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Podgórna 2	
309.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 3	
310.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 4	
311.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 5	
312.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 7	
313.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 11	
314.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 12	
315.	Niemodlin	stodoła	ul. Podgórna 13	
316.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 15	
317.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 18	
318.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 19	
319.	Niemodlin	stodoła	ul. Podgórna 19	
320.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 21	
321.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 29	
322.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 31	
323.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 35	
324.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 47	
325.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Podgórna 49	
326.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Boczna 2	
327.	Niemodlin	stodoła	ul. Boczna 3	
328.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Boczna 5	
329.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Zielona 2	
330.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 1	
331.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 2	
332.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 4	
333.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Korfanteo 4	
334.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 5	
335.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 7	
336.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 8	
337.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 9	
338.	Niemodlin	kapliczka	ul. Korfanteo 9	
339.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 12	
340.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Korfanteo 12	
341.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfanteo 12	
342.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 13	
343.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfanteo 13	
344.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 14	
345.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 15	
346.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfanteo 15	
347.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 16	
348.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfanteo 16	
349.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 20	
350.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfanteo 20	
351.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 23	
352.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfanteo 23	
353.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 24	
354.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 27	
355.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 29	
356.	Niemodlin	stodoła	ul. Korfanteo 29	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
357.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 30	
358.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 31	
359.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 34	
360.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 37	
361.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Korfanteo 37	
362.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Korfanteo 39	
363.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Korfanteo 39	
364.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 1	
365.	Niemodlin	budynek gospodarczy	ul. Daszyńskiego 1	
366.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 2	
367.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 11	
368.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 13	
369.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 38	
370.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Daszyńskiego 40	
371.	Niemodlin	zespół folwarczny: budynek mieszkalny	ul. Daszyńskiego	
372.	Niemodlin	zespół folwarczny: stodoła I	ul. Daszyńskiego	
373.	Niemodlin	zespół folwarczny: stodoła II	ul. Daszyńskiego	
374.	Niemodlin	zespół folwarczny: spichlerz	ul. Daszyńskiego	
375.	Niemodlin	zespół folwarczny: oficyna	ul. Daszyńskiego	
376.	Niemodlin	zespół folwarczny: obora	ul. Daszyńskiego	
377.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 1	
378.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 2	
379.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 4	
380.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 5	
381.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 6	
382.	Niemodlin	dom mieszkalny	ul. Nowa 8	
383.	Niemodlin	cmentarz rzymskokatolicki	położony przy drodze do Tułowic	
384.	Niemodlin	cmentarz żydowski		
385.	Brzęczkowice	dom	nr 8	
386.	Brzęczkowice	dom	nr 10	
387.	Brzęczkowice	kapliczka	nr 3	
388.	Gościejowice	cmentarz		
389.	Grodziec II	kaplica-dzwonnica		
390.	Grodziec II	cmentarz rzymskokatolicki		
391.	Góra	cmentarz ewangelicko-augsburski		
392.	Grabin	brama kościelna	ul. Krótka 10	
393.	Grabin	kościół parafialny pw. św. Michała	ul. Krótka 10	
394.	Grabin	kapliczka	ul. Długa 35/37	
395.	Grabin	kapliczka	ul. Ogrodowa	
396.	Grabin	park		
397.	Grabin	spichlerz		
398.	Gracze	układ ruralistyczny wsi		
399.	Gracze	dom	ul. Kolonia Duża 8	
400.	Gracze	dom	ul. Kolonia Duża 11	
401.	Gracze	dom	ul. Kolonia Duża 20	
402.	Gracze	dom	ul. Kręta 4	
403.	Gracze	kościół parafialny pw. Trójcy Świętej	ul. Niemodlińska 76	
404.	Gracze	Dom	ul. Kręta 19	
405.	Gracze	dom	ul. Kręta 25	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
406.	Gracze	dom	ul. Kręta 29	
407.	Gracze	mur kościelny	ul. Niemodlińska 76	
408.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 1	
409.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 3	
410.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 5	
411.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 7	
412.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 10	
413.	Gracze	bud. Gosp.	ul. Niemodlińska 13	
414.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 13	
415.	Gracze	stodoła	ul. Niemodlińska 13	
416.	Gracze	gospoda	ul. Niemodlińska 42	
417.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 45	
418.	Gracze	stodoła	ul. Niemodlińska 45	
419.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 47	
420.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 59	
421.	Gracze	bud. miesz. - gosp.	ul. Niemodlińska 61	
422.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 61	
423.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 63	
424.	Gracze	stodoła w zagrodzie	ul. Niemodlińska 63	
425.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 71	
426.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 73	
427.	Gracze	dom	ul. Niemodlińska 75	
428.	Gracze	cmentarz rzymskokatolicki		
429.	Gracze	cmentarz ewangelicko-augsburski		
430.	Gracze	bud. gosp.	ul. XX - lecia PRL 8 a	
431.	Gracze	dworzec	ul. XX - lecia PRL 8a	
432.	Gracze	dom	ul. XX - lecia PRL 8	
433.	Gracze	bud. biurowy	ul. XX - lecia PRL 9	
434.	Gracze	kopalnia bazaltu	ul. XX - lecia PRL 9	
435.	Gracze	stacja PKP		
436.	Jaczowice	kapliczka		
437.	Jaczowice	dom	nr 10	
438.	Jaczowice	dom	nr 11	
439.	Jaczowice	kaplica cmentarna		
440.	Jaczowice	cmentarz rzymskokatolicki		
441.	Jakubowice	cmentarz rzymskokatolicki		
442.	Jakubowice	dzwonnica		

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
443.	Jakubowice	dom	nr 21	
444.	Jakubowice	dom	nr 40	
445.	Jakubowice	dom	nr 43	
446.	Jakubowice	dom	nr 1a	
447.	Jakubowice	dom	nr 16	
448.	Jakubowice	droga kamienna		
449.	Jakubowice	stodoła I w zespole folwarcznym		
450.	Jakubowice	stodoła II w zespole folwarcznym		
451.	Jakubowice	szkoła, ob. Dom	nr 31	
452.	Jakubowice	park		
453.	Krasna Góra	dwór	49	
454.	Krasna Góra	park		
455.	Krasna Góra	spichlerz		
456.	Krasna Góra	kościół filialny pw. Macierzyństwa NMP		
457.	Krasna Góra	dom	nr 5	
458.	Krasna Góra	figura św. Jana Nepomucena		
459.	Krasna Góra	cmentarz rzymskokatolicki		
460.	Krasna Góra	sztuczna ruina „Jastrzębia skała” (1880 r.)	geodezyjna działka nr 109/2	
461.	Krasna Góra		Koś. Paraf.	
462.	Krasna Góra		stajnia z masztalernią w zespole folwarcznym	
463.	Krasna Góra		stodoła folwarczna	
464.	Lipno	kaplica leśna		
465.	Lipno	kapliczka-dzwonnica		
466.	Lipno	leśniczówka	33a	
467.	Lipno	zespół przyrodniczo - krajobrazowy		
468.	Lipno	bud. gosp.	nr 33c	
469.	Lipno	stodoła	nr 33c	
470.	Lipno	brama niemodlińska		
471.	Lipno	dom	nr 22	
472.	Lipno	dom	nr 24	
473.	Lipno	dom	nr 24b	
474.	Lipno	dom	nr 33b	
475.	Lipno	dom	nr 33c	
476.	Lipno	dom	nr 6	
477.	Lipno	kapliczka Madonny z Dzieciątkiem		
478.	Lipno	leśniczówka		

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
479.	Lipno	letnia gospoda, ob.. dom	Nr 34	
480.	Magnuszowice	dom	nr 1	
481.	Magnuszowice	dom	nr 4a	
482.	Magnuszowice	dom	nr 12	
483.	Magnuszowice	dom	nr 26	
484.	Magnuszowice	stodoła w zagrodzie	nr 26	
485.	Magnuszowice	gospoda	nr 30	
486.	Magnuszowice	szkoła, ob. dom mieszkalny	nr 31	
487.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 32	
488.	Magnuszowice	stodoła w zagrodzie	nr 32	
489.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 33	
490.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 35a	
491.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 35	
492.	Magnuszowice	stodoła w zagrodzie	nr 35	
493.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 36	
494.	Magnuszowice	dom	nr 39	
495.	Magnuszowice	dom	nr 41	
496.	Magnuszowice	dom w zespole młyńskim	nr 56	
497.	Magnuszowice	młyn	nr 56	
498.	Magnuszowice	stodoła w zespole młyńskim	nr 56	
499.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 58	
500.	Magnuszowice	dom w zagrodzie	nr 59	
501.	Magnuszowice	stodoła w zagrodzie	nr 59	
502.	Magnuszowice	dom	nr 61	
503.	Magnuszowice	dom	nr 65	
504.	Magnuszowiczki	dom	nr 4	
505.	Magnuszowiczki	dom	nr 10	
506.	Magnuszowiczki	dom	nr 13	
507.	Magnuszowiczki	dom	nr 15	
508.	Magnuszowiczki	dom	nr 19	
509.	Magnuszowiczki	dom	nr 20	
510.	Michałówek	dom mieszk.-gosp.	nr 2	
511.	Michałówek	dom mieszk.-gosp.	nr 5	
512.	Michałówek	dom mieszk.-gosp.	nr 8	
513.	Michałówek	dom mieszk.-gosp.	nr 10	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
514.	Michałówek	dom mieszk.-gosp.	nr 12	
515.	Michałówek	dom mieszk.-gosp.	nr 14	
516.	Molestowice	dom mieszk.-gosp.	nr 1	
517.	Molestowice	stodoła w zagrodzie	nr 1	
518.	Molestowice	dom mieszk.-gosp.	nr 2	
519.	Molestowice	dom mieszk.-gosp. w zagrodzie	nr 15	
520.	Molestowice	dom mieszk.-gosp. II w zagrodzie	nr 15	
521.	Molestowice	dom mieszk.-gosp.	nr 17	
522.	Molestowice	dom mieszk.-gosp.	nr 17a	
523.	Molestowice	gospoda	nr 26 - 26a	
524.	Molestowice	dom mieszk.-gosp.	nr 27	
525.	Piotrowa	dom mieszk.-gosp.	nr 2	
526.	Piotrowa	dom mieszk.-gosp.	nr 3	
527.	Radoszowice	dom mieszkalny	18	
528.	Radoszowice	dom mieszkalny	27	
529.	Radoszowice	Bud.-gosp. w zagrodzie	nr 18	
530.	Radoszowice	dom	nr 4-4a	
531.	Radoszowice	dom	nr 5	
532.	Radoszowice	dom	nr 6a	
533.	Radoszowice	dom	nr 11	
534.	Radoszowice	dom	nr 19	
535.	Radoszowice	dom	nr 19a	
536.	Radoszowice	dom	nr 20	
537.	Radoszowice	dom	nr 30	
538.	Radoszowice	dom	nr 31	
539.	Radoszowice	dom	nr 33	
540.	Radoszowice	dom	nr 34a	
541.	Radoszowice	dom	nr 35	
542.	Radoszowice	dom	nr 36	
543.	Radoszowice	dom	nr 37	
544.	Radoszowice	dom	nr 38	
545.	Radoszowice	dom	nr 73	
546.	Radoszowice	dom	nr 75	
547.	Radoszowice	dom	nr 76	
548.	Radoszowice	dom	nr 77	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
549.	Radoszowice	Gospoda, ob. dom	nr 2-2a	
550.	Radoszowice	kaplica przy domu	nr 76	
551.	Radoszowice	zagroda	nr 25	
552.	Rogi	dwór	9	
553.	Rogi	Dom	nr 11	
554.	Rogi	dom	Nr 12	
555.	Rogi	dom	nr 15	
556.	Rogi	dom	nr 16	
557.	Rogi	dom	nr 17	
558.	Rogi	dom	nr 18	
559.	Rogi	dom	nr 19	
560.	Rogi	dom	nr 32	
561.	Rogi	stodołę	nr 32	
562.	Rogi	dom	nr 33	
563.	Rogi	dom	nr 35	
564.	Rogi	dom w zagrodzie	nr 37a	
565.	Rogi	dom w zagrodzie	nr 37	
566.	Rogi	stodoła w zagrodzie	nr 37	
567.	Rogi	dom		
568.	Rogi	dom mieszkalny	10	
569.	Rogi	dom mieszkalny	14	
570.	Rogi	stodoła	10	
571.	Rogi	stodoła	12	
572.	Rogi	stajnia	14	
573.	Rogi	spichlerz	11	
574.	Rogi	obora	13	
575.	Rogi	cmentarz katolicki	30	
576.	Rogi	kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP	30	
577.	Rogi	mur kościoła pw. Nawiedzenia NMP		
578.	Rogi	cmentarz protestancki		
579.	Rogi	park dworski		
580.	Roszkowice	dom	nr 16	
581.	Roszkowice	dom	nr 17	
582.	Roszkowice	dom	nr 19	
583.	Roszkowice	stodoła	nr 19	
584.	Roszkowice	dom	nr 20	
585.	Roszkowice	dom	nr 20a	
586.	Roszkowice	dom	nr 21	
587.	Roszkowice	dom	nr 21a	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
588.	Roszkowice	dom	nr 22a	
589.	Roszkowice	dom	nr 23a	
590.	Roszkowice	dom	nr 23a	
591.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 9	
592.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 11a	
593.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 13	
594.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 14	
595.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 14a	
596.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 16	
597.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 22a	
598.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 27	
599.	Rzędziwojowice	dom mieszk.	nr 32	
600.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 33	
601.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 33a	
602.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 35	
603.	Rzędziwojowice	dom mieszk.-gosp.	nr 35a	
604.	Szydłowiec Śląski	ruina dworu	45	
605.	Szydłowiec Śląski	brama dworska	45	
606.	Szydłowiec Śląski	park		
607.	Szydłowiec Śląski	kaplica grobowa	45	
608.	Szydłowiec Śląski	młyn	43	
609.	Szydłowiec Śląski	budynek gospodarczy	45	
610.	Szydłowiec Śląski	kościół filialny pw. Imienia Marii	46	
611.	Szydłowiec Śląski	brama cmentarna		
612.	Szydłowiec Śląski	budynek gosp.	Nr 44	
613.	Szydłowiec Śląski	ogrodzenie zespołu pałacowo-parkowego		
614.	Szydłowiec Śląski	dom mieszk.-gosp.	nr 2	
615.	Szydłowiec Śląski	dom mieszk.-gosp.	nr 9	
616.	Szydłowiec Śląski	dom mieszk.-gosp.	nr 24	
617.	Szydłowiec Śląski	dom mieszk.-gosp.	nr 25	
618.	Szydłowiec Śląski	dom mieszk.-gosp.	nr 26	
619.	Szydłowiec Śląski	dom mieszk.-gosp.	nr 28	
620.	Szydłowiec Śląski	dom mieszk.-gosp.	nr 31	
621.	Szydłowiec Śląski	dom mieszk.-gosp.	nr 35	
622.	Szydłowiec Śląski	ogrodzenie kościoła pw. Imienia Marii	46	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
623.	Szydłowiec Śląski	cmentarz		
624.	Sarny Wielkie	układ ruralistyczny wsi		
625.	Sarny Wielkie	zespół folwarczny		
626.	Sarny Wielkie	cmentarz ewangelicko- augsburski		
627.	Sarny Wielkie	Dom - biblioteka wiejska	nr 18	
628.	Sarny Wielkie	dom	nr 1	
629.	Sarny Wielkie	dom	nr 4	
630.	Sarny Wielkie	dom	nr 6	
631.	Sarny Wielkie	dom	nr 7	
632.	Sarny Wielkie	dom	nr 10	
633.	Sarny Wielkie	dom	nr 11	
634.	Sarny Wielkie	dom	nr 12	
635.	Sarny Wielkie	dom	nr 19	
636.	Sarny Wielkie	dom	nr 21	
637.	Sarny Wielkie	dom	nr 25	
638.	Sarny Wielkie	dom	nr 30	
639.	Sarny Wielkie	dom	nr 33	
640.	Sarny Wielkie	dom	nr 41	
641.	Sarny Wielkie	dom robotników folwarcznych w zespole folwarcznym	nr 49,51,53,55	
642.	Sarny Wielkie	Obora w zespole folwarcznym	nr 39	
643.	Sarny Wielkie	remiza		
644.	Sarny Wielkie	Stodoła I w zespole folwarcznym	nr 39	
645.	Sarny Wielkie	Stodoła II w zespole folwarcznym	nr 39	
646.	Sarny Wielkie	Stodoła III w zespole folwarcznym	nr 39	
647.	Sady	zespół folwarczny		
648.	Sady	pomnik ofiar I wojny światowej (relikt)	w centrum wioski	
649.	Sady	dom	nr 40	
650.	Sady	droga z nawierzchnią brukową		
651.	Sady	dom w zagrodzie	nr 21	
652.	Sady	stodoła w zagrodzie	nr 21	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres	Uwagi
653.	Sady	dom	nr 23	
654.	Sady	dom	nr 25	
655.	Sady	dom	nr 27	
656.	Sady	dom	nr 40a	
657.	Sady	dom w zespole folwarcznym	nr 52	
658.	Sady	dom w zespole folwarcznym	nr 56	
659.	Sady	dom w zespole folwarcznym	nr 57	
660.	Sady	dom w zespole folwarcznym	nr 58	
661.	Sady	dom	nr 59	
662.	Sady	dom	nr 63	
663.	Wydrowice	stodoły folwarczne	nr 4	
664.	Wydrowice	dom	nr 5	
665.	Wydrowice	stodoła folwarczna	nr 7	
666.	Wydrowice	obora	nr 7	Pomyłka?
667.	Wydrowice	Obora, rządówka	nr 7	
668.	Wydrowice	dom	nr 9	
669.	Wydrowice	dom	nr 14	

5.3.3. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Gmina Niemodlin sporządziła ewidencję zabytków w 2008 roku. Nowelizacja ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., znacznie wzmocniła rolę gminnej ewidencji zabytków, czyniąc z niej źródło prawa miejscowego. Do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska

użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. nr 113, poz. 661), jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

KARTA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW				15/1304
1. OBIEKT Dom mieszkalny		5. MIEJSCOWOŚĆ Niemodlin		
2. OBECNA FUNKCJA Dom	3. MATERIAL cegłane	4. DATOWANIE koniec XIX wieku	6. GMINA Niemodlin	
21. FOTOGRAFIA		7. POWIAT opolski		
		8. WOJEWÓDZTWO opolskie		
		9. KOD POCZTOWY 49-100		
		10. ADRES Rynek (dawniej A. Zawadzkiego) 36		
		11. LOKALIZACJA		
		12. LOKALIZACJA ARCHEOLOGICZNA Nr obszaru AZP Nr stanowiska na obszarze AZP Nr stanowiska w miejscowości		
		13. NUMER EWIDENCYJNY DZIAŁKI 544/2 k.m. 9		
		14. WŁASNOŚĆ prywatna		
		15. RODZAJ UŻYTKOWANIA mieszkalne		
		16. INFORMACJA O OCHRONIE Nr i data wpisu do rejestru zabytków Brak		
		Zapis w planie zagospodarowania przestrzennego RM XLIII/289/98 z 18.06.1999 r.		
		Inne Brak		
		18. RODZAJE ZAGROZEŃ brak zagrożeń		
17. STAN ZACHOWANIA bardzo dobry	19. WPISLUJĄCY DANE Maciej Jeluków	20. DATA WYKONANIA EWIDENCJI 2006-11-23		

Rys. 10. Przykładowa karta gminnej ewidencji zabytków gminy Niemodlin, awers

<p>22. UWAGI</p> <p>OPIS : kamienica eklektyczna, mieszcząca w przyziemiu sklep, na wyższych kondygnacjach mieszkania. Usytuowana w zachodniej części północnej pierzei rynkowej. Narożna. Na zucle zbliżonym do kwadratu, ze ściętym zachodnim narożnikiem i pseudoryzalitem w fasadzie od strony wschodniej. Murowana z cegły, licowej, w części otynkowana, z ozdobnym detalem wykonanym w tynku. Drewniana okienna stolarka skrzynkowa zachowana nieniczenie; dwudzielna, z dużym oberlufem, ze słupkiem zdobionym nakładanym pilasterkiem. Budynek dwupiętrowy, z kondygnacją w poddaszu i nakryty dachem mansardowym z wieżyczką nad ściętym narożnikiem, dwuspadowym daszkiem nakrywającym szczyt pseudoryzalitu i trójspadowym daszkiem lukarn. Wieżyczka nakryta kopułką. Dach kryty dachówką ceramiczną „w koronkę”, kopułka dachówką „w łuskę”, lukarny białą. Fasada na niskim cokole; 4-osioła, + jedna osi okienna w ściętym narożniku. Skomponowana niesymetrycznie, złożona z elementów: korpusu ze ściętym zachodnim narożem i pseudoryzalitu we wschodnim skraju elewacji. Parter boniowany, w korpusie para reprezentacyjnych witryn zamkniętych półkoliste, między którymi analogiczne wejście do sklepu. W przyziemiu pseudoryzalitu bogatsze bonie z przewiązkami oraz wsporniki wykusa, ujmujące portal i reprezentacyjne drzwi główne; otwór zamknięty odcinkowo, z drzwiami dwuskrzydłowymi, plyninowo-ramowymi, z przezroczami wypełnionymi ażurowymi kratami i nadświetlami. Przyziemie zamknięte profilowanym gzymsem. Nad parterem w partii ściętego narożnika balkon na konsolach z ażurową balustradą. Okna piętra zamknięte półkolistymi wnękami z kliniami bogatymi obramieniami z uszakami. We wschodnim pseudoryzalicie na poziomie piętra wykusz 3-osioły, z wąskimi oknami, zwieńczony balkonem. Okna II piętra zwieńczone odcinkami profilowanych gzymśów i sterczykami. Analogiczna artykulacja i wystroj elewacji zachodniej – dwie osie okienne przesunięte w stronę północną. Elewacje zwieńczone wydatnym gzymsem koronującym na konsolach. Ponad nim wysmukły szczyt pseudoryzalitu z wolutowymi splotami, rząd lukarn oraz wieżyczka – na planie ośmioboku, z przezroczem, zwieńczona spiczastym masztem.</p> <p>STAN : murów, lica i wątków bardzo dobry. Tynków i dekoracji sztukatorskiej a także powłok malarskich dobry. Oryginalne drzwi do renowacji. Stan drewnianej stolarki mierny. Opiernia w stanie dobrym. Pokrycie dachu szczelne.</p> <p>POSTULATY KONSERWATORSKIE : wpis do rejestru. Zachowanie bryły budynku. Renowacja i konserwacja oryginalnych stolarek, przywrócenie drewnianych okien skrzynkowych. Stosowanie przy remontach tradycyjnych materiałów elewacyjnych i pokryciowych.</p>

Rys. 11. Przykładowa karta gminnej ewidencji zabytków gminy Niemodlin, rewers

Karta ewidencyjna zabytku zawiera w szczególności dane umożliwiające określenie zabytku, jego miejsce położenia lub przechowywania, zwięzły opis cech i wartości kulturowych oraz wskazanie właściciela i posiadacza zabytku. Gminna ewidencja zabytków stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, która z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Niemodlin została przygotowana według specyfikacji przygotowanej przez Narodowy Instytut Dziedzictwa. Bieżący wykaz obiektów włączonych do gminnej ewidencji zabytków przedstawia tabela poniżej.

Niemniej, gminna ewidencja zabytków powinna być aktualizowana w oparciu o dokumentację konserwatorską.

W związku z ujęciem w wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów wymienionych w Tabeli nr 4 należy zaktualizować Gminną Ewidencję Zabytków w oparciu o ww. tabelę.

- budynek mieszkalny - Rynek (dawn. ul. Zawadzkiego) 51
- budynek mieszkalny - Rynek (dawn. ul. Zawadzkiego) 9a, obiekt usytuowany od ul. Drzymały
- budynek mieszkalny - Rynek (dawn. ul. Zawadzkiego) 8b, obiekt usytuowany od ul. Zawadzkiego
- budynek mieszkalny - Rynek (dawn. ul. Zawadzkiego) 20a, obiekt usytuowany od ul. Drzymały
- budynek mieszkalny - Rynek (dawn. ul. Zawadzkiego) 22
- budynek mieszkalny - Rynek (dawn. ul. Zawadzkiego) 23a, obiekt usytuowany od ul. Drzymały
- budynek mieszkalny - Rynek (dawn. ul. Zawadzkiego) 7b, obiekt usytuowany od ul. Drzymały
- budynek dawn. spichlerza / magazynu - ul. Kilińskiego 12
- budynek mieszkalny - ul. Kilińskiego 43a
- budynek mieszkalny - ul. Bohaterów Powstań Śląskich 1
- budynek mieszkalny - ul. Bohaterów Powstań Śląskich 19.

6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY.

ANALIZA SWOT.

W toku analizy stanu krajobrazu kulturowego gminy Niemodlin, rozpoznano następujące czynniki determinujące jego dalszy rozwój:

Tabela 6. Analiza – mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dogodne położenie gminy związane z bliską lokalizacją węzła autostradowego Prądy powodujące, iż Niemodlin jest doskonałą bazą wypadową, co wpływa na promocję gminy; ▪ Opracowane Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego; ▪ Aktualne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (2014); ▪ Przejrzysta polityka przestrzenna gminy; ▪ Sporządzony i regularnie (2008-2011, 2015-2018) aktualizowany gminny program opieki nad zabytkami; ▪ Miejsca pamięci (kapliczki, pomniki) sprzyjające rozwojowi turystyki; ▪ Różnorodność krajobrazu naturalnego i kulturowego na terenie gminy; ▪ Pozytywna rola kościołów i związków wyznaniowych w dziedzinie ochrony zabytków gminnych świadczących o bogatej historii gminy oraz regionu; ▪ Lokalizacja zabytków o znaczeniu ponadregionalnym; ▪ Odkrycie i ustalenie lokalizacji grodzisk średniowiecznych stanowiących warowny obszar na brzegu Ścinawy Niemodlińskiej jako znakomity element promocyjny, wykorzystywany w turystyce kulturalnej; ▪ Renesansowy kościół z początku XVII w., fundacja rodowa z kompleksowym wyposażeniem wnętrza, które ze swoją wartością historyczną i klasą artystyczną stanowią unikat w skali województwa; ▪ Bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe i cenne zasoby przyrodnicze (Bory Niemodlińskie, liczne stawy - Staw Młyński, Staw Sangów) generujące ruch turystyczny; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nieaktualny plan rewitalizacji (poprzedni skończył się w 2013); ▪ Pogarszający się stan zachowania zamku w Niemodlinie; ▪ Pogarszający się stan zabytkowych parków oraz brak dostatecznej dokumentacji na ich temat; ▪ Brak analiz i wytypowania najcenniejszych układów przestrzennych wsi; ▪ Brak dla większości terenów wiejskich określonych wymogów dot. nowo powstającej zabudowy (dot. bryły, kubatury, użytych materiałów i architektury); ▪ Powolna degradacja istniejącej substancji zabytkowej, szczególnie pod kątem zasad i warunków przeprowadzanych remontów i adaptacji zabytkowych obiektów; ▪ Brak wykorzystania potencjału dawnej, zabytkowej zabudowy; ▪ Trudności z pozyskaniem środków finansowych na ochronę dziedzictwa kulturowego. ▪ Brak zaznaczenia w terenie istnienia dziedzictwa archeologicznych (tablice informacyjne)

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Parki zabytkowe, dworskie, podworskie i ogrody zabytkowe (Zespół Przyrodniczo - Krajobrazowy "Lipno") podnoszą walory estetyczne i kulturowe Gminy Niemodlin; ▪ Ciekawy zbiór informacji o historii i atrakcyjności poszczególnych miejsc w postaci publikacji i przewodnika; ▪ Istniejący szlak rowerowy "Wokół Niemodlina" i wydana mapa z przebiegiem szlaku, obejmujący swym zakresem elementy dziedzictwa kulturowego oraz bogactwo naturalne dla regionu; ▪ Współpraca z innymi gminami w regionie; ▪ Działalność Niemodlińskiego Towarzystwa Regionalnego oraz Partnerstwa Borów Niemodlińskich powodująca zwiększenie świadomości historycznej oraz zacieśnienie więzi wśród mieszkańców; ▪ Działalność Ośrodka Kultury w Niemodlinie. ▪ Uzyskanie dofinansowania wojewódzkiego konserwatora zabytków na wykonanie badań archeologiczno-architektonicznych na zamku w Niemodlinie ▪ Dobrze widoczne w terenie dawne grodziska np. w Molestawicach Warto zaznaczyć ich obecność dla turystów. 	

Tabela 7. Analiza – szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego; ▪ Wsparcie finansowe w kolejnej perspektywie UE 2015-2020 na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy, w szczególności poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy zabytkach, rozwój szlaków kulturowych, realizację projektów kulturalnych oraz digitalizację zasobów; ▪ Udział środków osób prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego na terenie gminy; ▪ Brak środków finansowych na realizację kluczowych inwestycji; ▪ Postępująca degradacja stanowisk archeologicznych; ▪ Działania inwestycyjne niedostosowane do charakteru zabytkowej zabudowy; ▪ Podatność zabytków na zniszczenie (brak zabezpieczeń).

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inicjatywy edukacyjne dla mieszkańców Gminy na temat wartości kulturowej zabytków, których są właścicielami oraz propagowanie pozytywnych rozwiązań zgodnych z zasadami sztuki konserwatorskiej; ▪ Ochrona historycznie ukształtowanych układów przestrzennych miejscowości; ▪ Rosnące zapotrzebowanie na turystykę, zwłaszcza rowerową; ▪ Zwiększenie ilości plenerowych imprez lokalnych, o charakterze historycznym, jako element promocji i budowanie więzi lokalnych; ▪ Opracowanie kart gminnej ewidencji zabytków dla kolejnych obiektów zabytkowych. ▪ Widoczne w terenie grodziska na terenie gminy. Warto wyeksponowania.	

7 ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Celem kształtowania konsekwentnej polityki związanej z opieką nad zabytkami Gminy Niemodlin, przyjęte priorytety są zbieżne z określonymi w gminnym programie opieki nad zabytkami na lata 2008-2011.

7.1. REALIZACJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI W LATACH 2008-2011

W ramach posiadanego gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011, na terenie Gminy Niemodlin zrealizowano:

1. Remont kościoła w Niemodlinie prowadzony przez parafię Rzymsko-Katolicką w Niemodlinie. Parafia pozyskała na remont kwotę 240 000 zł z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dzięki korzystnej cenie po przeprowadzeniu procedury przetargowej oraz ofiarności społecznej remont, który pierwotnie miał dotyczyć wyłącznie dachu objął również elewacje zewnętrzną;
2. Prace konserwatorskie dotyczące Figury św. Floriana w Niemodlinie. Figura, usytuowana przy drodze krajowej na skutek negatywnych skutków związanych z nasileniem ruchu drogowego ulegała postępującej degradacji. Koszt prac konserwacyjnych wyniósł ok. 36 600 zł. Prace zostały zrealizowane w 2010 r.;
3. Przejęto teren z dębem w Szydłowcu stanowiącym pomnik przyrody. Dodatkowo pod dębem usytuowany jest głaz pochodzący z 1867 r. upamiętniający pojedynek rycerzy z 1537 r. Stan dębów i kamienia wymagał podjęcia czynności pielęgnacyjnych i konserwacyjnych. Łączna wartość projektu dotyczącego konserwacji kamienia, zadań pielęgnacyjnych dotyczących drzewa, wymiany ogrodzenia, tablicy informacyjnej wyniosło 26 020 zł. Prace wykonano w 2010 r.;
4. Renowacja zabytkowej lampy gazowej w Niemodlinie. Stan lampy ulegał postępującej degradacji, rozkradzione zostały elementy bogatej ornamentyki, postępowała korozja lampy, uszkodzona była oprawa. Koszt przywrócenia lampie dawnego wyglądu wyniósł 76 800 zł;
5. Udział Gminy Niemodlin wraz Niemodlińskim Towarzystwem Regionalnym oraz Fundacją Książąt Niemodlińskich w organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa. Impreza miała miejsce w dniach 19-20 września 2009 r. na Zamku w Niemodlinie.

- W trakcie imprezy, która ma na celu popularyzację zabytków, podzamcze odwiedziło blisko 1500 osób;
6. Gmina Niemodlin udzieliła dofinansowania publikacji: „Pocztówka z Niemodlina”, „W krainie niemodlińskich stawów”, „Niemodlin - Monografia miasta i gminy”
Publikacje ukazują świat miniony Gminy Niemodlin i stanowią wkład w popularyzację wiedzy o obiektach zabytkowych z terenu naszej Gminy;
  7. Gmina Niemodlin, sfinansowała Przewodnik - atrakcje turystyczne gminy Niemodlin;
  8. Podjęto działania na rzecz dostosowania herbu Gminy Niemodlin do zgodności z zasadami heraldyki. Herb Gminy Niemodlin został zmieniony;
  9. Wykonano prace konserwatorsko-remontowe zabytkowej figury św. Jana Nepomucena zlokalizowanej na działce nr 79/4 k.m.1 w Krasnej Górze. Prace zostały sfinansowane z dotacji otrzymanej z Agencji Nieruchomości Rolnej;
  10. Wykonano remont ulic Śródmieścia Niemodlina;
  11. Wykonano remont kościoła w Szydłowcu Śląskim w 2013 r., za kwotę 350 000 zł, w tym 50 000 z dotacji Gminy Niemodlin;
  12. Wykonano przy udziale dotacji Ministerstwa Kultury konserwację polichromii w kościele pw. WNMP w Niemodlinie; zadanie zrealizowała Parafia Rzymskokatolicka;
  13. Wykonano remont posadzki w kościele w Szydłowcu Śląskim. Koszt inwestycji wyniósł ok. 70 000 zł.

7.2. PRIORYTETY

W toku analizy określono osiem priorytetów realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Są to:

- **Priorytet 1.** Konsekwentne i planowe realizowanie zadań będących w kompetencji samorządu gminnego dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
- **Priorytet 2.** Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy.
- **Priorytet 3.** Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.

- **Priorytet 4.** Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.
- **Priorytet 5.** Wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.
- **Priorytet 6.** Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
- **Priorytet 7.** Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- **Priorytet 8.** Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

Ich realizacji służyć będą określone dalej kierunki działań oraz zadania, z których Burmistrz co dwa lata będzie przedstawiał sprawozdanie Radzie Miejskiej.

7.3. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA

Gmina Niemodlin powinna dążyć do jak najefektywniejszego realizowania założonych kierunków działań i zadań. Należy jednak brać pod uwagę fakt, że z racji czteroletniego okresu obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami, mogą one wymagać aktualizacji w wyniku następujących w tym okresie zmian społeczno-gospodarczych. Jednym z zadań gminy jest odpowiednio szybkie reagowanie i aktualizowanie działań i zadań celem jak najefektywniejszej realizacji założeń programu. Jest to szczególnie istotne w kontekście faktu, że Gmina Niemodlin opracowała gminny program opieki nad zabytkami na lata 2008-2011. Niektóre zadania zaplanowane do realizacji w poprzednim okresie programowania posiadają charakter ciągły, w związku z czym wskazuje się je jako wymagające kontynuacji w latach następnych.

Tabela 8. Priorytet I – kierunki działań i zadania.

Priorytet I. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.			
I.1. Kierunek działania: Zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Przyjęcie przez Radę Miejską Gminnego Programu Ochrony zabytków oraz okresowe monitorowanie jego realizacji	Gmina Niemodlin Środki własne gminy, finansowanie zewnętrzne	2015-2018
1.2.	Aktualizacja planu ochrony zabytków na wypadek zagrożeń	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018
1.3.	Prowadzenie i regularne aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018
1.4.	Bieżącą współpracą z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018
I.2. Kierunek działania: Udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Podejmowanie interwencji wobec niszczonych (i degradowanych niewłaściwym użytkowaniem) obiektów zabytkowych	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018
I.3. Kierunek działania: Kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Coroczna kontrola stanu technicznego zabytków, których właścicielem jest Gmina i sporządzenie oceny stanu ich zachowania	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018
3.2.	Okresowa kontrola (1 raz w roku) stanu technicznego i instalacji budynków zabytkowych, których właścicielem jest Gmina	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018
I.4. Kierunek działania: Uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Ujęcie w opracowywanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapisów o ochronie zabytków i obszarów kulturowych	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018

Tabela 9. Priorytet II – kierunki działań i zadania.

II. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju społeczno - gospodarczego gminy			
II.1. Kierunek działania: Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania:			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowani	Termin realizacji
1.1.	Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018
1.2.	Uatrakcyjnienie i ożywienie gminy poprzez wykreowanie nowej przestrzeni publicznej służącej prezentowaniu i promowaniu kultury i dziedzictwa kulturowego	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
II.2. Kierunek działania: Współpraca z użytkownikami i właścicielami budynków zabytkowych mająca na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania substancji mieszkaniowej.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Współorganizacja lub uczestnictwo w szkoleniach (użytkowników i właścicieli budynków zabytkowych) dotyczących procedur prawnych związanych z finansowaniem zabytków, konserwacji, możliwości sposobów aplikowania o środki na zabytki.	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
2.2.	Zorganizowanie spotkania służb ochrony zabytków z właścicielami, użytkownikami obiektów zabytkowych oraz z przedstawicielami samorządu	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
2.3.	Doradztwo Gminy w postępowaniach związanych z pozyskaniem funduszy zewnętrznych	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
II.3. Kierunek działania: Prowadzenie działań sanacyjnych w obrębie gminy.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Organizacja konkursów związanych z zagospodarowaniem, bądź rewaloryzacją cennych kulturowo obszarów w obrębie gminy	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
II.4. Kierunek działania: Zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Przeprowadzenie analizy możliwości prawnych, fiskalnych i innych, które pozwolą Gminie Niemodlin skutecznie zachęcać sektor prywatny do zagospodarowania obiektów zabytkowych	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
II.5. Kierunek działania: Współpraca z rządowymi służbami ochrony zabytków.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
5.1.	Uzgodnienie wspólnych działań związanych z uświadamianiem prawnym właścicieli obiektów zabytkowych jak i uczestnictwo w dokonywanych przez WUOZ wizjach i przeglądach obiektów zabytkowych	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018

II.6. Kierunek działania: Sukcesywna weryfikacja obiektów zabytkowych pozostających w ewidencji.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
6.1.	Aktualizowanie gminnej ewidencji zabytków	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
6.2.	Uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków w przypadku wyłonienia w wyniku różnych opracowań nowych obiektów	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018

Tabela 10. Priorytet III – kierunki działań i zadania.

III. Priorytet III. Wyeksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazowych			
III.1. Kierunek działania: Zwiększenie zakresu działań konserwatorskich w gminie, ukierunkowanych na otoczenie zabytku.			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Opracowanie studiów i projektów dotyczących rewaloryzacji zieleni miejskiej, nawierzchni czy elementów małej architektury wpływających na jakość przestrzeni publicznej	Gmina Niemodlin Środki własne gminy	2015-2018
III.2. Kierunek działania: Promocja działań rewaloryzacyjnych równoznaczna z promocją gminy			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Uczestnictwo w konferencjach i seminariach dotyczących ochrony zabytków i rewaloryzacji	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
2.2.	Informowanie o działaniach rewaloryzacyjnych poprzez strony internetowe, media itp., udział w unijnych projektach powiązanych tematycznie	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
2.3.	Współpraca z uczelniami wyższymi polegająca na wprowadzeniu problematyki środowiska kulturowego gminy do tematów prac dyplomowych	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018

Tabela 11. Priorytet IV – kierunki działań i zadania.

IV. Priorytet IV. Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.			
IV.1. Kierunek działania: Integracja środowiska przyrodniczego i kulturowego w zagospodarowaniu przestrzeni			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Prowadzenie prac porządkowo-pielęgnacyjnych w parkach	Gmina Niemodlin, Środki własne	2015-2018
1.2.	Opieka nad miejscami pamięci narodowej	Gmina Niemodlin, Środki własne	2015-2018

Tabela 12. Priorytet V – kierunki działań i zadania.

V.	Priorytet V. Wykreowanie wizerunku gminy i tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego.		
V.1.	Kierunek działania: Rozbudzenie i pogłębianie w mieszkańcach dumy z tradycji historycznych gminy		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Dążenie do organizacji imprez dotyczących rocznic historycznych	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
1.2.	Organizowanie (w siedzibie gminy, świetlicach wiejskich, szkołach) wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
1.3.	Propagowanie wśród mieszkańców prowadzenia działalności agroturystycznej połączonej ze zwiedzaniem regionu	Środki prywatne	2015-2018
V.2.	Kierunek działania: Długofalowa akcja edukacyjna i promocyjna z udziałem lokalnych fundacji i organizacji.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Organizacja konkursów na temat znajomości dziedzictwa kulturowego gminy	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
2.2.	Wykorzystanie w działaniach promocyjnych gminy walorów kulturowych przy współpracy z organizacjami i fundacjami	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
2.3.	Organizacja wystaw plenerowych promujących kulturę i dziedzictwo kulturowe w przestrzeniach publicznych na terenie gminy	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
V.3.	Kierunek działania: Kształcenie i edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych na rzecz ochrony zabytków		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Organizacja konkursów w szkołach dot. tematyki lokalnego dziedzictwa kulturowego	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
3.2.	Realizacja w szkołach edukacyjnych programów związanych z ochroną zabytków i dziedzictwem kulturowym	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
3.3.	Promocja w środkach masowego przekazu dziedzictwa kulturowego Gminy oraz tematyki związanej z ochroną zabytków	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
3.4.	Bieżące uzupełnianie księgozbioru biblioteki gminnej o publikacje na temat historii i zabytków województwa opolskiego	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018

Tabela 13. Priorytet VI – kierunki działań i zadania.

VI.	Priorytet VI. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.		
VI.1.	Kierunek działania: Stworzenie i udostępnienie komputerowej bazy danych dla zabytków miasta		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Gromadzenie materiałów dotyczących zabytków gminy	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
1.2.	Zlecenie opracowania zintegrowanej bazy danych o elementach dziedzictwa kulturowego Gminy i umieszczenie informacji o niej (wraz z odnośnikiem) na wszystkich oficjalnych stronach internetowych Gminy	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
VI.2.	Kierunek działania: Wykorzystanie walorów kulturowych i przyrodniczych miasta w tworzeniu oferty turystycznej		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Rozpowszechnianie wiedzy o stawach niemodlińskich, jako cennym bogactwie kulturowo-przyrodniczym Gminy	Gmina Niemodlin Środki własne	2014-2017
VI.3.	Kierunek działania: Wyznaczenie tras turystycznych i dydaktycznych (pieszych i rowerowych) wykorzystujących walory miasta		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Wydłużenie istniejącej sieci tras rowerowych	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
3.2.	Organizacja konkursu na pomysł na trasę dydaktyczną	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
3.3.	Wyznaczenie ścieżek dydaktycznych uwzględniających walory przyrodnicze i krajobrazowe	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
VI.4.	Kierunek działania: Wykorzystanie mediów do popularyzacji zasobów kulturowych		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
4.1.	Promocja w środkach masowego przekazu dziedzictwa kulturowego Gminy oraz tematyki związanej z ochroną zabytków	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
4.2.	Wykorzystanie Internetu do popularyzacji zasobów kulturowych	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018

Tabela 14. Priorytet VII – kierunki działań i zadania.

VII. Priorytet VII. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami			
VII.1.	Kierunek działania: Finansowe wspieranie działalności skierowanej na ochronę zabytków przez osoby prywatne i fundacje		
VII.2.	Kierunek działania: Podejmowanie inicjatyw zmierzających do pozyskania środków zewnętrznych		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Pozyskanie pełni informacji o możliwościach wykorzystania dla działań rewitalizacyjnych różnych źródeł finansowania (strukturalnych, wspólnotowych unijnych, publicznych, prywatnych)	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
VII.3.	Kierunek działania: Finansowanie wybranych opracowań badawczych i dokumentacji o zagrożonych obiektach (ważnych dla gminy)		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
3.1.	Rozpoznanie zakresu niezbędnych potrzeb obiektów, które wymagają przeprowadzenia prac rewaloryzacyjnych	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018

Tabela 15. Priorytet VIII – kierunki działań i zadania.

VIII. Priorytet VIII. Powszechna edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego			
VIII.1.	Kierunek działania: Opracowanie programu nauczania wykorzystującego środowisko kulturowe do wzmacniania poczucia tożsamości i więzi z gminą		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Wyeksponowanie i promowanie historii regionu	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
1.2.	Edukacyjne programy realizowane w szkołach	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
1.3.	Podjęcie działań w celu utworzenia Regionalnej Izby Pamięci	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018
VIII.2.	Kierunek działania: Utworzenie bazy danych o niematerialnych zabytkach miasta		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Opracowanie strony internetowej poświęconej tradycjom i zwyczajom gminy i jego mieszkańców	Gmina Niemodlin Środki własne	2015-2018

8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadań na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno- ekonomicznych i finansów publicznych.

Do wykonania zadań zawartych w Gminnym programie opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin będą pomocne następujące instrumenty:

- prawne – wynikające z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- finansowe - obejmujące między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- koordynacji, obejmujące między innymi realizację zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa opolskiego;
- społeczne, obejmujące między innymi działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- kontrolne, obejmujące między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminna ewidencja zabytków Gminy Niemodlin przygotowana została na podstawie art. 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o Ochronie Zabytków i Opiece nad Zabytkami. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych pod względem wartości historycznej obiektów.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Niemodlin, po zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miejskiej w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Burmistrz będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Miejskiej.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku. Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- Budżet gminy;
- Budżet Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- Dotacje Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- Budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- Dotacje Unijne:
  - Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020,
  - Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020,
  - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Środki własne właścicieli obiektów zabytkowych;
- Rada ochrony pamięci walk i męczeństwa;
- Darowizny na rzecz gminy.